

Խաչատուր Աբովյան

Պարապ վախտի խաղալիք

ՊԱՐԱՊ ՄԱՐԴՈՒ ՏԱՆՈՒ ՄԻՏՔ

Ով չուզենա, իր պարկի ընթանը փակի, թող պատկի:

Շինեց ու սագացրեց

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱՐՈՎՅԱՆ

1841

Ցանկ

1. ՀԱՌԱՋԱԲԱՆ
2. ԷՍ ԳՐՔԻ ՃԱՄՓԻ ԽՐԱՏԸ
3. ԼՈՌԸՅԻՔ
4. ՄՈԼԼԱ ՄԱՍՐԱԴՆԻ ԻՇԻ ՔՈՒՌԱԿԸ
5. ՄՈԼԼԱ ՄԱՍՐԱԴՆԻ ՊՂԻՆՁԸ
6. ՋԱՐՄԱՆԱԼԻ ՄԱՐԴԻՔԸ
7. ՄՈԼԼԱ ՄԱՍՐԱԴՆԻ ՃԱՇԸ
8. ԵՐԿԱԹԱԿԵՐ ՄՈՒԿՆ ՈՒ ԱՂՔԱՏ ՀԱՐՈՒՍՏԸ
9. ՀԱՅԱԿԵՐ ՓԵՇԸ
10. ԾԱՌԵՐՆ ՈՒ ԿԱՑԻՆԸ
11. ՉԸՂՐԵԽԸ
12. ԲԱՔՄԱԶ (ԲԱԴԱԳ) ԾԱԽՈՂՆ ՈՒ ՍԱԼԴԱԹԸ
13. ՃՐԱԳՈՎ ՄԱՆ ԳԱԼԸ
14. ՁՈՒ ԳՈՂԱՑՈՂԸ

ԱՌԱՍՊԵԼՔ

15. ԺԱՆԴ ՓՈՒՇԸ
16. ՖՈՐԹՆ ՈՒ ԽՈԶԸ
17. ԷՇՆ ՈՒ ՇՈՒՆԸ
18. ՍՈՒՆ ՈՒ ՄԽՏՈՐԸ
19. ԱՂՎԵՄՆ ՈՒ ԳԵԼԸ
20. ԱՂԻ ԳՆԱՑՈՂ ԱՉԱՌԸ
21. ԲԱՐԴԻՆ (ԶԻՆԱՐԻՆ) ՈՒ ՎԱԶԸ
22. ԷՇՆ ՈՒ ՁԻՆ
23. ԽՈԶՆ ՈՒ ԵԶԸ
24. ՄՇԵՑԻ ՀԱՅՆ ՈՒ ՈՍԿՈՌԻ ՓԵՇՔԱՇԸ
25. ԷՇՆ ՈՒ ԲԼԲՅՈՒԼԸ

ԱՍԱՑՎԱԾՔ

26. ԽԱՆԸ
27. ԲԱՂԴԱՏԻ ՃԱՄՓՈՐԴ ԷՇԸ

28. ՔՈՌԵՐԸ
29. ԱՐԱԲԵՔԸ
30. ՃԳՆԱՎՈՐՆ ՈՒ ԱՐՁԸ
- ԱՌԱՍՊԵԼՔ**
31. ԱՆՔԱՂԱՔԱՎԱՐԻ ԷՇԸ
32. ԱՆՑՎՈՐԱԿԱՆՔՆ ՈՒ ՇՈՒՆԸ
33. ԱԼԱՊՍՏՐԱԿԸ ՖՈՐՍ ԱՆԵԼԻՍ
34. ԿԱՏՈՒՆ ՈՒ ՄՈՒԿԸ
35. ԵԶՆ ՈՒ ՇՈՒՆԸ
36. ԶՂԱՐԻ ՇՈՒՆԸ ՈՒ ՖԻԼԸ
37. ԾԱՌԸ
38. ԳԵԼՆ ՈՒ ԳԱՌԸ
39. ԱՌՅՈՒԾՆ ՈՒ ՄՈԾԱԿԸ
40. ԱՐՏՈՒՏԸ ԻՐ ԶԱԳԵՐՈՎԸ ՈՒ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԸ

ՀԱՌԱՋԱԲԱՆ

Շատ անգամ պարապ ժամանակս միտք էի անում, էնպես մեկ բան գրեմ, որ մեր խալխի սրտովն ըլի, բայց չէի գիտում թե ինչ լեզվով գրեմ: Մեր գրաբար լեզուն անգին է, նմանը չունի, ինչքան լեզու էլ որ գիտեմ, մեկնելա էն համը, էն քաղցրությունը, էն ճոխությունը չունի. բայց մեր վատ բախտիցը հազարիցը մեկը չի հասկանում, ինչ պետք է արած: Երանի էն սհաթին, որ մեր ազգը քիչ քիչ կարողանա էս կորած գանձը գտնիլ, ու իր լեզուն սովորիլ, իմանալ: Բայց ով չի գիտի, որ սրան շատ ժամանակ կուզի. ու մինչև էն ժամանակը մնալ, ո՞վ գիտի, մարդ սա դ կմնա, թե չէ:

Էս մտածելով ուզում էի, որ գրած բանս ամեն մարդ հասկանա, ու էնդուր համար աշխարհաբար գրեցի: Թող գիտուն մարդիքը ինձանից չնեղանան, նրանք շատ գիրք են կարդում, իրենց սիրտը մխիթարում. Ամա հասարակ մարդը մեկն էլա չունի, որ նա էլ նրանով իր պարապ վախտը՝ ժամանակն անցկացնի:

Շատ մարդ է գանգատ անում, թե մեր խալխը գիրք կարդալ, ուսումն չի սիրում. ախր ի՞նչպես սիրի մարդ, որ գորությունը չի հասկանում: Կարելի է, ես սխալվում եմ, բայց բնական է, մարդ միշտ էն բանը կսիրի, որ իր սրտովն ըլի: Եվրոպացոց մուզիկեն շատ հիանալի է, խոսք չունիմ, ամա մեր սագն ու գուռնեն մեր ականջին ավելի ա դիր գալիս, չունքի էրեխությունից էնդուր ենք սովոր:

Շատ բաներ էսպես գրել, հազիր էի արել աշխարհաբար, բայց էլի սիրտ չէի անում, որ լիս քցեմ: Վախենում էի, թե ժամանակս, փողս կորչի, գիրքս էլ մեկ տեղ թողումը վեր ընկած մնա, փթի: Բարեկամ մարդիք որ վախտ վախտ տեսան, խորհուրդ տվին ինձ, թե շատ

լավ կըլի, որ տպիլ տամ: Իրավ՝ թե որ մուրագս տեղ հասնի ու գրածս ազգին դիր գա, որքան բախտավոր կըլիմ: Էն ժամանակը ջանք կանեմ, որ դիս լավ բան գրեմ, թող էս առաջին էսպես ըլի:

Կարդացողը ինքն էլ լավ կիմանա, որ էս գրած բաները ավելի ուրախության համար են, էն պատճառով բոլորը մեր խալիսի խոսացած բաներն են հավաքել. թարգմանածներս էլ՝ էնպես են դուս բերել, որ մեր խալիսի սրտովն ըլի: Բայաթիքը էն մտքով են գրել, որ չունքի մեջլսում, հացի վրա թուրքեվար են էսպես բաներ ասում. լավ հայր հայեվար ասի, որ քիչ քիչ լեզուն քաղցրանա, չունքի ոչինչ բան լեզուն էնքան չի քաղցրացնիլ, որքան խաղ ու տաղը: Հույս ունիմ, որ ուրիշ մարդիք դիս լավը շինեն: Աղասու մեկ քանի խաղը, որ էստեղ մեջ են բերել կարելի է՝ թե շատ մարդ չիմանա, թե նա ո՞վ էր: Աղասին մեկ ջահել ռաշիդ քանաքոցի հայ էր: Ղզլբաշի ժամանակին սովորություն կար, որ աղջիկ էին քաշում: Մեկ օր էսպես աղջիկ քաշելիս՝ կտրիճ Աղասին դուս էկավ, մեկ երկու թուրքի սպանեց ու փախավ Փամբակ: Խղճի հորնըմորը Երևանու բերդումը չորացրին. ինքն էլ՝ ռուսը որ Երևան առավ, գնաց, որ հորն ազատի, իրան էլ հոր վրա տվին, սպանեցին: Էս խաղերը են փախած ժամանակն է ասել: Սրա պատմությունը շատ երկար է, որ գրած մոտիս հազիր ունիմ ու նրանով կարելի է իմանալ էն ժամանակվա մեր աշխարհի հալը: Գրքի անունն ա «Վերք Հայաստանի, ողբ հայրենասիրի»: Էնպես էլ շատ զվարճալի պատմություններ աշխարհաբար գրած՝ մոտիս հազիր ունիմ: Ո՞վ գիտի բայքի թե մեկ աստվածասեր մարդ իր հոգու խաթեր տպիլ տալ: Ես չկարացի բոլորը ի միասին գրել, չունքի խարջը շատ կըլեր:

Թե գիտուն, իսելոք մարդիք ինձ պախարակեն, դու էլա ինձ պահիր՝ սիրելի ազգ, չունքի իմ ուզածս էն ա, որ քեզ ծառայեմ, քեզ իմ կյանքս տամ, քանի շունչս բերնումս ա:

ԷՍ ԳՐՔԻ ՃԱՄՓԻ ԽՐԱՏԸ

Գնա՛, իմ խեղճ գիրք՝ գնա՛ մարդամեջ.
 Գլուխդ քաշ քցի՛ր, մի՛ նեղանար հեջ,
 Անկաջդ փակի՛ր, սիրտդ լեն բռնի՛ր,
 Ինչ ասեն, խոսին, տա՛ր ու համբերի՛ր:
 Ճամփորթի գլխին շատ փորձանք կգա:
 Անձրև, ձին, կարկուտ՝ հազիր համեշա,
 Դուման ու կայծակ, շոք, բուք ու կրակ
 Ամեն տեղ կըլին, ամեն ժամանակ:
 Էսպես բանիցը, ով շուտ վախենա,
 Ու ճամփի կիսիցն վեր կենա, եղ գա,
 Ո՛չինչ չի շահվիլ, դարդակ կմնա:
 Փորձանքից՝ մարդը՝ լավ չի՛ նեղանա:
 Ի՞նչ էս դարդ անում, որ վրեղ խոսին,
 Յա քեզ ծաղր անեն, յա աչքից քցեն:
 Ամենի սրտին դուր գալ չի ըլիլ.

Ամենի խաթրը ո՞վ կարա առնիլ,
 Աշխարքի բերանն ջվալի բերան:
 Առակ է ասած՝ ո՞ւմ ասես քո բանն:
 Հալբաթ մեկ օր էլ արև դուս կգա,
 Էն վախտն կիմանան, թե ուզածդ ի՞նչ ա,
 Գնա՛, աստված քեզ բարի ճամփա տա,
 Ում տուն էլ մտնիս, բարով տո՛ւր, գնա՛ ,
 Մտքումդ պահի՛ր էն վաղի առակն,
 Որ չանես քեզ էլ ինձ էլ խայտառակ,
 Որ մեկ ծեր մարդ իր ջահել որդու հետ
 Դուս էկավ, գնաց, աշխարք տեսնի, եղ
 էլ իր տունը գա: Ինքն իշի նստեց,
 Մնգանգալով՝ նա որդին առաջ քցեց:
 Ճամփորթի մեկը էս տեսավ, ասեց:
 Ի՞նչպես հեր ա նա, որ որդուն թողել
 Ոտով, լիտր ու կես՝ ինքն իշին բազմել:
 Ասածը ծերը լսեց, վեր էկավ,
 Որդուն նստացրեց, ինքն առաջ ընկավ:
 Մեկն էլ էն կողմիցն՝ իր գուռնեն փչեց,
 «Երկուսդ էլ նստիք, ի՞նչ բան ա էդ մեծ»:
 Սրան էլ լսեց լողլող հալևորն.
 Ոտներն ճուղլակ էն մեծ միրքավորն:
 Հեր ու որդի որ իշի վրա բազմած՝
 Չմտան քաղաքն. էլ մարդ չի մնաց,
 Որ մատով նրանց ցույց չի տա՝ հանկարծ:
 Բեղ, միրուք բոլորն լավ սղալելով,
 Ծափ տվին քամակիցն, վրեն ծիծաղելով:
 Խղճի որ ճարը կտրվեց, վեր էկավ,
 Իշի ոտները կապեց, մեկ փեղ լավ
 Միջովն անց կացրեց, մեկ տուտն իր ուսին
 Մեկը իր որդու՝ դրեց քամակին:
 Քար ու ձոր բերան, ու աչք բաց արին:
 Ճարն որ կտրվեց, ի՞նչ պետք է աներ,
 Միրտը չտարավ աշխարքի բաներ,
 Հազար ուշունց ու անեծք կարթալով,
 Էշը վեր առավ, քցեց ջուրն՝ լալով,
 Գետի դրաղին կանգնած՝ սուք արեց՝
 «Լիս դառնա հոգիդ ա՛յ իմ էշ»՝ ասեց:
 «Ի՞նչ կըլեր, տանից չէինք դուս էկել,
 Ո՛չ ուրշին լսել, ո՛չ մեր տունն քանդել:
 Ինձ տեսնողը՝ թո՛ղ իր գլուխը լա,
 Ուրըշի դնչին հեչ մտիկ չտա»։ —

Ամենի խոսքին ականջ դնողը
 Գլուխը կկորցնի, յա էլած դուողը:
 Ով լայաղ չանի, քեզ վերցնի, կարթա,
 Թո՛ղ իր շնորքը պահի, մոտ չգա:
 Քար ու չոլ ընկնիլ ի՞նչ մեկ մեծ բան ա,
 Խոր խոր խոսալուցն ո՞վ ինչ կիմանա,
 Խոսողին էլ՝ միշտ հասկացող պտի,
 Թե չէ փուչ՝ քամին կառնի, կտանի:

ԱՍՍՅՎԱԾՔ ԲՆԱՀԱՅՏՔ ԻՆՔՆԱՀԱՐՄԱՐ ՀՈՐԻՆՎԱԾ

ԼՈՌԸՑԻՔ

Երկու լոռըցի՝ հալալ ախպոր նման՝
 Թուր ու թվանք կապած սար ու ձոր ընկան,
 Որ իրանց համար ֆորս անեն, բերեն,
 Իրանց օղուշաղն էնդով կերակրեն:
 Հենց մտան մեշեն, մեկ ծառի վրա
 Տեսան, որ մեկ չաղ չալ աղավնի կա:
 Ընկերի մեկը մյուսին ասեց:
 «Տյեղս կա՛ց, քընամ, տյանիցն յաղ պյիրեմ,
 Հլե յես սիյաթին, յես քըմատաղ յեմ,
 Ատյա՛, մե՛ր տոյա՝ մեր պյախտը պյանեց,
 Շուտով յես քըքյամ, յես թբվավորյին
 Լյավ հյաչքը պյոնի՛, մնյա յես ծյառին:
 Մեկ քյաբյաբ յանենք, հյուտենք լյավ պյապյաթ:
 Մըհյիկ քընում յեմ, տյու քյիտես լյավ վյատ»: —
 Նա ուշացավ, մյուսն էլ չհամբերեց,
 Տրեխը հանեց, մտքումը դրեց.
 Որ ծառն վեր ըլի ու ձեռով բռնի:
 Ախմախ ֆորսկանը դեռ կիսաճամփի,
 Աղավնին թռավ, գնաց իր քեֆին:
 Լոռըցու աչքը բաց մնաց, հոգին
 Էլ չի համբերեց, ասեղ բարկացած
 «Տյո չառլամիշ դյուշ տյու յոր քյու հյունարն
 Պյանյացնիլ քյիտես, յե՞ս յեմ հլե նաչարն:
 Յոր տյու յետ, պստյիկ տեղյովն կյթոչիս,
 Ձեռս յո՞վ է պյոնել, յոր դոլես փախյիս»: —
 Ասեց ու գրը՛խկ, ծառի ծերիցը
 Էնպես դըրմփաց, ու իր ջանիցը
 Ձեռք վերցնիլն, հոգին տալը մեկ էլավ,
 Ու գուռնա մեիդն էնտեղ ձգվեցավ:

Ինչպես պատահեց: Աղավնու թևիցն
 Մեկ բմբուլ էկավ, ընկավ վերևիցն
 Լոռըցու բերանն, որ ընկերն էկավ,
 Իշտահը զլած՝ մոտին կանգնեցավ:
 «Հյա՛ քյընըճահե՛ր՝ տյու յիշի քյուռյակ:
 Ասեց ախմախը ու գնաց աղաք:
 «Ա՛յտյա՛ քյու փյորը խյոզի թյափյան յէ՛ր.
 Հինչ յէիր ճյաքյում, ա յես խեղճ, յանտեր
 Ղշին սյաղ, սյաղ յես, տյու փյորըղ քյաշէլ,
 Կըլխեղ խոյով յինի յիշտյահղ, փյորղ յէլ:
 Մի քիչ սյաքը յէիր յարել, հի՞նչ քյըներ»
 Ասեց, ընկերին տեղն ու տեղ թողաց,
 Քամի կուլ տալով՝ իր բանը գնաց:
 Աստված ողորմի լոռըցու հոքուն,
 Էն ֆորսն, ընկերն ո՛չ էս տեսնիմ, ո՛չ դուն:

2

Երկուսն էլ մեկ օր էլի ֆորս գնացին,
 Շատ որ ման էկան, բան չճարեցին.
 Էկան մեկ ծառի շվաքի տակին
 Քրտինք սրբելով՝ ծանր նստեցին:
 Շատ ու քիչն աստված գիտե՛ ի՞նչ ասեմ.
 Քոռաղաղինա՛ մեկ ճանճ, չգիտեմ,
 Ի՞նչ կողմից էկավ, մեկի ճակատին
 Նստեց ու արինն ծծեց իր քեֆին:
 Ղոչաղ ընկերը էս որ հենց տեսավ,
 Մատը բերնին դրեց, շվացրեց, ասավ,
 «Հե՛ Հանի՛ քյը մա՛ տաղ՝ մեկ ժուկ սաքը արա՛,
 Աստված մեր նյասիբն հյասցրեց յես ա՛ »
 Ասեց ու թվանքն դոշին դեմ արեց,
 Նա ոտը քաշեց, մյուսն գլուխը թեքեց:
 Ընկերի մահը՝ հանաք իմացավ,
 Մեռած մեյիդը կապեց, վեր կապեց, վեր կալավ
 Գոմշի քամակին դրած՝ մեկ ջրի
 Որ մեջը մտան, շոքն առավ գոմշի
 Ջանն. աղավարի կուզեր, որ պառկեր,
 Ախմախ ընկերը՝ էն կողմիցն ուսեր
 Քաշելով՝ գոռաց, մեռլին վեր հատեց,
 «Ատյա քյու նանի միսը շոն ծյամի.
 Հենց մեռել յես, յոր բերանդ գորում չի՛.

Մեկ հա՛, տպփոյու էլ ա անես էդ կյոմշին,
Չթողաս նստինք, հոր քյնանք մեր պյանին»:

3

Մեկ քանիսն էլ մեկ օր կացին ուսին
Գնացին, փեղ անեն ու ճամփի կիսին
Մեկ ձիավորի որ ռաստ չեկան,
Կտրեցին աղաքն, խնդրեցին նրան,
Որ տեսնին թե ո՞ւմ կացինն է լավ սուր:
Ղոյմադոչում դու խելոք ձիավոր
Բոլորի կացինն որ մոտ չի արեց,
Ղամշեց ձիուն ու դարնըվեր քաշվեց:
Փալան ու նոխտա կորցրած իշի պես
Կանգնած՝ ճմբեցին նրանք աչք ու երես:
Սատանին նալաթ՝ ձիու քուռակը
Մնացել էր եղ: Բռնեցին աղաքը:
Ինչ շոր ունեին, բոլորն հանեցին,
Նրան բարձեցին, որ սատկի տակին,
Որ նրանց սիրտը մի քիչ հովանա:
Բայց դոչաղ քուռակն՝ բարզ ու բարխանա
Հետն առավ, վազեց՝ տրտինգ անելով:
Լոռըցոնց աչքը սառած մնալով,
Հենց իմացան, էս տեսածն հրաշք էր:
Քորելով անսասս՝ գլուխ ու բեղեր.
Ընչանք տուն հասան, անձրևի տակին
Իրանց վրի կեղտն էլ մեկ լավ լվացին:

4

Էլի էս օրհնած խալխը հազրված՝
Գնացին մեկ օր մեշեն՝ հավաքված:
Տեսան՝ մեկ լավ ծառ քարափի ծերին.
Թե կտրենք սրան, էսպես միտք արին,
Մեզ խեր չի անիլ, խոր ձորը կընկնի,
Մեր աշխատանքն էլ հետը փուչ կըլի:
Շատ որ միտք արին, խոսքը մին էլան,
Որ կախ ընկնին, ձեռ ձեռի նրանք տան,
Ու էնպես քաշեն, քոքրհան անեն,
Իրանց միջումը հետո փայ անեն:
Աստված կանչեցին, ճոլուլակ էլան:
Ծառը պոկ չեկավ, իրանց գլուխն ի՞նչ լան:
«Ատյա մեր տղյե ըք՝ տյուք դայիմ կյացե՛ք,

Մի ձեռքիս թքեմ, յետո քյաշվեցյեք»:
 Ձեռը բաց ընկավ՝ նրանք իրար գլխով՝
 Խաչ, ավետարանի անուն տալով,
 Էնպէս գլորվեցան, քարափնիվեր ընկան,
 Էն գրնալն էր, որ գնացին, եղ չէկան:

ՄՈՂԼԱ ՄԱՍՐԱՊԻՆԻ ԻՉԻ ՔՈՒՌԱԿԸ

ԻՉի քուռակը վերջն է՝ շ կդառնա,
 Ամարաթում, թե գոմում մեծանա:

Մոլլա Մասրադինն շատ բան է արել,
 Ինքն ախմախացել, ուրըշին խաբել,
 Բայց նրա հունարքն իՉի քուռակին
 Իր իշությունից էլի չի դարձրին:
 Մայիս ամիսն էր, օրերն քաղցրացել,
 Իսան ու հայվան սար ու ձոր բռնել,
 Ամենի արինն նո՛ր էր եռ ընկել,
 Ամենի սիրտը էլ եղ նոր բացվել:
 Մեկ քաձ էշ էլ իր քուռակն քամակին
 Քցած՝ հանդումը նայում իր քեֆին.
 Ինքն թավալ տալիս ախպումն ու գոմ,
 Քուռակն էլ պոչը ցցած մոտն խաղում:
 Մոլլեն որ իր սուրբ դուռանիցն ավել՝
 Ուխտը ուլիցը չէր կարող ջոկել,
 Նրա չափ ընկնիլն որ աչքովն ընկավ,
 Էլած ուշք ու միտքն էլ նրա հետ թռավ:
 «Ձահել վախտն էսպէս որ հունար ունի
 Էս օրհնած գառը, ու փախչիլ գիտի,
 Որ մեծանա հո՛ աշխարք կարմացնի,
 Երբ տակիս՝ նստած՝ էսպէս չափ քըցի»:
 Գողացավ քուռակն, տարավ գոմն, կապեց:
 Էշն լեզու չուներ, խելքը ո՞վ տվեց,
 Որ տիրոնչն ասի քուռակի տեղը,
 Մոլլեն էլ գիժ չէր, ասեր, դառնար գողը:
 Էսպէս տանը կապեց, ո՛չ թե խոտ, խոռակ,
 Չամիչ ու խուրմա ուտեր մեր քուռակն:
 Արև ու անձրև աչքը չըտեսավ,
 Թո՞ղ ու ախպ, փալան, ո՛չ բեռը տարավ:
 Էսպէս պահելուցն էլած դվաթն էլ
 Պակսեց: Մեր թամբալ քուռակն մեծացել
 Իր իՉի բոյը, իր իՉի հասակն

Առած: Վախսն էր, որ տեսնին Մոլլի փառքն:
 Մեկ ազիզ օր էլ որ էկավ, հասավ,
 Մոլլեն էլ լավ իր թաղարեքն տեսավ:
 Ու տնկտնկալով, քամի կուլ տալով,
 Իշի քամակին բազմած խիստ քեֆով:
 Նոխտի փոխ՝ չաթու, թամքի տեղ փալան
 Իշի դունչն ու վրեն դրած՝ էկավ մեյդան.
 Որ ջիրիդ խաղա, քանի ինքն սաղ ա,
 Բայց էշ ու ջիրի՞դ — ա՛յ Մոլլա Աղա:
 Ձիանքն էլ մնացին հուշտ էլած, սառած,
 Չէ թե ձիավորքն՝ բերանները բաց:
 Մոլլեն ամենի սիրտն առավ, ասեց,
 Որ իրան նայեն, ու էշը քշեց:
 Քոռադադինա էն օրը շոք էր,
 Ջիրիդի տեղն էլ ախպսին մոտ էր:
 Թո՛շ, թո՛շ կանչելով՝ խեղճ Մոլլեն բերանն
 Պատռեց, բայց իշի դուղը չի մտան:
 Բերնով օրհնում էր, ոտով վեր հատում,
 Գլուխը սղալում, եղևիցն բզում,
 Բիզն էլ բեզարեց, քարն էլ, քացին էլ,
 Բայց կակոդ ախպուսն իշի խելքն առել:
 Փովեց չորս ոտովն էն տեղ իր քեֆին.
 Ո՛չ ծեծին նայեց, ո՛չ Մոլլի միրքին:
 Տեսնողք փոր, բերան բռնած՝ քաշվեցին,
 Մոլլեն գոռ տվեց ուշունցի պարկին:
 Բայց Խելոքի մեկն դրադ քաշեց նրբան,
 Ու կարթաց գլխին սաղ սրհաթ դուռան,
 «Ով իշին կուզի նոր մարիֆաթ տալ,
 Աստված գիտենա, ի՛նքն ա էշն հալալ»:

ՄՈԼԼԱ ՄԱՍՐԱՊԻՆԻ ՊՂԻՆՁԸ

Մոլլա Մասրադինն իր հարևանիցն
 Մեկ օր մեկ պղինձ սկսեց փոխ ուզիլ:
 Իր կարիքն հոքաց, եղ բերեց պղինձն,
 Բայց հետն էլ մեկ փոքր թավա էր դրել:
 Խեղճ հարևանը մնաց զարմացած,
 Խորամանկ Մոլլի միտքը չիմացած,
 «Պա՛ տվելի՛ ասեց, էս ի՞նչ ընկեր ա,
 Որ պղնձիս հետ իմ տունս էկել ա,
 Ես քեզ անցած օրն՝ մինը փոխ տվի,

Հիմիկ ջիսովել են. ի՞նչ պետք է ըլի»: —
 Սուրբ Մովսէսն նրան փառավոր դիմով
 Իմամ, Հուսէնի, Ղուռանի անունով
 Գլխումն նստացրեց, թէ նրա պղինձն
 Ծնավ իր տանը: Թե չէ իրանից
 Գի՛ժ չէր, որ իր տան հաջաթն վերցնէր,
 Ու նրհախ տեղը ուրըշին բախշեր: —
 Հարևանն թէն շատ էլ միտք արեց,
 Ուսերը քաշեց, գլուխը շարժեց.
 Բայց ավելի շահն ո՞ւմ փորն ա ծակել.
 Ով շատ ազահ է, վա՛յ էն մարդին էլ:
 Հարևանն սկսեց շնորհակալ լինիլ
 Ու ուրախությամբ թավեն տուն տանիլ:
 Մեկ քանի օրից եղը մյուս անգամ
 Մովսէսն էլ էկավ առ իր բարեկամն.
 Դեռ չէ՛ր բերանը բաց արել, իսկույն
 Դրացին խնդությամբ՝ շուտով վազեց տուն,
 Պղինձը դուս բերեց, մեր Մովսէսն տվեց,
 «էլի կըծընի», իր մտքումն կարծեց:
 Բայց Մովսէսն հեսաբն դեռ չէր մտածել:
 Օրն շաբաթ դառավ, շաբաթը ամիս.
 Չարեն կտրեցավ, պղինձը պահանջել
 Սկսեց դրացին, բայց դու ո՛չ մեռնիս:
 Մովսէսն էլ ո՛չ սուրբ, ո՛չ իմամ թողեց,
 Քյաբ ու Ղուռանով չարաչար երդվեց:
 «Թե նրա խեղճ պղինձն՝ մեկ ամսից առաջ
 Վա՛յ տեր կանչելով, մեղա գոչելով
 Հոգին ավանդեց, երկինքը գնաց»: -
 Դըրացին մնաց քար կտրած, սառած.
 Հենց բռնես, մեկ ձի գլխին քացի տվեց:
 Մովսէսն ոտն ու գլուխն չափելով ասեց:
 «Հանաքն ուրիշ վախտ արա՛ դու ինձ հետ.
 Էդպես մասալեքն պառավքը կասեն.
 Կամ պղինձս տուր, կամ նրա ջառըմեն.
 Թե չէ ո՞վ է լսել՝ թե պղինձը կը մեռնի», —
 — «էսպես հաստագլուխ մարդ էլ կըլինի՞», —
 Տո քո՛ փակ.
 Ծնանողն մեկ օր պետք է մեռանի.
 Ով որ ծնելուն հավատ կընծայի,
 Ու ծնած որդին իր տունն կտանի,
 Բաս մահվան սուրն չպետք է կատարի՞: —
 Դիվանն էլ Մովսէսն իրավունք տվեց.

Դրացին թեև գլուխն քարեքար տվեց,
 Ձեռն ն՛ չինչ չընկավ, ում էլ հարցրեց,
 Հենց է՛ն շահվեցավ, որ վրեն ծիծաղեց:
 Խորամանկ մարդիցն աստված ազատի,
 Խելացին նրբա ն՛ չ խերն, ո՛չ շառը,
 Իր օրումն երբեք չի պետք է ուզի:

ՋԱՐՄԱՆԱԼԻ ՄԱՆԴԻՔԸ

Շատ տեղ ման էկած, շատ երկիր տեսած՝
 Մեկ մարդ էլ կրկին իր աշխարհն էկավ.
 Ծանոթ, բարեկամ գլխին հավաքված՝
 Կուզեին գիտել, թե նա ի՞նչ տեսավ:
 «Լեզուս չի՛ բռնում, որ ձեզ է՛ դ պատմեմ,
 Ինչ որ լսել եմ ու աչքով տեսել.
 Թողե՛ք, բա՛րեկամք՝ փոքր շունչ առնեմ,
 Այա լսեցե՛ք, ինչ կուզեմ ասել: —
 Վա՛յ էն մարդին, որ իր տանը միշտ մնա.
 Ու աշխարքիցս ո՛չինչ խաբար չիմանա:
 Դուք լավ գիտեք, թե ի՞նչքան մեծ ա երկիր.
 Ու ո՛րքան ծովք, ազգք և քաղաքք ու բաներ
 Կան ամեն տեղ հազար տեսակ զանազան
 Ո՛չ թիվ ունին, ու ո՛չ հեսաբ, ո՛չ սահման:
 Շատ տեղ կա, մարդիք իրար միս ուտեն,
 Շատն էլ հացի տեղ խոտը ճաշակեն.
 Ոսկի ու արծաթն՝ էնպես երկիր կա,
 Խոտի հետ դուս գա, ջրրի հետ գնա:
 Բայց էս ինձ էնքան չի զարմացրուց,
 Ինչպես մեկ երկրի մարդքերանց գործն:
 Հառավոտե մինչև ի մութն անխափան
 Նստին նրանք ի միասին լուռ, անձայն:
 Ո՛չ դժողքն են մտածում, ո՛չ արքայությունը,
 Հաց ու կերակուր իսպառ մոռացած,
 Ու Աստծու աչքիցն՝ հենց բռնի՛ր՝ ընկած,
 Իրար երեսի նայիլ չեն ուզում:
 Ամպն էլ որ գոռա, կայծակն էլ թափի,
 Թոփ ու թնդանոթ նրանց գլխովն անցնի,
 Թեկուզ սաղ երկինքն նրանց գլխին փուլ գա,
 Մեկն էլա տեղիցը չի՛ ուզիլ ժած գա:
 Թե դժոխքն էի գնացել, հավատացե՛ք ինձ՝
 Էն զարհուրելի կերպարանքն ինձ

Չէին պատահիլ: Քանի միտքըս գա,
 Հոգիս ու մարմինս սարսի ու դողա»: -
 «Ախր ի՞նչ է նրանց միտքն ու կամքը,
 Որ էսքան մտածեն», հարցրին բարեկամքը:
 «Կարելի է՝ թե իրանց աշխարքի հոքսն են միշտ քաշում»: —
 — «Ա՛խ ի՞նչ եք ասում»: —
 — «Ուրեմն իրանց հին մեղքն են լաց ըլում»: —
 — «Ո՛չ, բա՛ ընկամք՝ ո՛չ»: —
 — «Ուրեմն անգին քա՛րն են նրանք պտրտում»: —
 — «Չէ՛, չէ՛. ի՞նչ ասեմ»: —
 — «Ուրեմն խելացնո՞ր են, որ չեն զգում,
 Խոսում, կամ լսում, բաս ի՞նչ են անում»: —
 — «Թո՛ւ լղթ-թո՛ւ լղթ են խաղում»: —

ՄՈՒԼԱ ՄԱՍՐԱՊԻՆԻ ՃԱՇԸ

Ճամփեղ բռնի՛, գնա՛, ամեն ծափ տվողի
 Առջևն մի՛ պար գալ, ոտդ կղիպչի քարի:

Մոլլա Մասրադինն բեհեսաբ չարեց,
 Մեկ քոռ կնիկ առավ, հետը պսակվեց:
 Մոլլեն ու կնի՞կ — վա՛յ քո տղիս տղա՛
 Լսողն չի՛ ասիլ, թե Մոլլեն գիժ ա: —
 Մոլլի փորն սկսեց շուտով ցավ ընկնիլ,
 Կերած, խմածը քթիցն վեր թափիլ:
 Օրն հազար անգամ յա դուս էր գնում,
 Յա տեղը քցում, միջումը պարկում:
 Բայց հիվանդի սիրտն էլ՝ շորվա կուզի,
 Ի՞նչ անի խեղճը, ո՞ր ջուրը ընկնի:
 Կերածն համ չուներ, մեկ օր ալանի
 Էր կնկա եփածն, յա իսպառ աղի:
 Չարեն որ կտրեց, կնկա խոսքովը
 Վեր կացավ, գնաց իր գանքաչի քովը.
 Որ մեկ ճար անի, աղչկանն դարձ բերի,
 Աղին, ալանին նրան սովորցնի:
 Չանքաչն որ տեսավ նրան տուն մտնելիս,
 Կարծեց փեշքաշով ա փեսեն գալիս:
 Հենց բարով տվեց ու միտքն իմացավ,
 Գլխին բամբաչեց, դուռը հետ արավ:
 Կրեմ էդ գլուխըդ ինչ կարթացող ես,
 Բաս էդքան բա՞նն էլ դու իմացել չես:

Շատին շատ քցի՛, քչին՝ քիչ՝ ասա՛՝
 Իմ աղչկանը. ու ջհանդամը գնա՛ :
 «Շատին շատ, քչին քիչ»՝ ասելով էկավ,
 Անճար Մոլլեն մեկ կալի կշտով անցավ:
 Հենց է՛ս հադադին՝ երկու ախպեր էլ
 Կալը կուզեին ճոթ անիլ, տանիլ:
 Մեծն ասում էր՝ թե ինձ շատ կհասնի,
 Իմ օղլուշաղըս շա՛տ շատ է չունքի:
 Փոքրն էլ ասում էր, պետք է պսակվիմ,
 Հարսանիք անեմ, շատն ի՛նձ տուր, տանիմ:
 «Շատին շատ, քչին քիչ» Մոլլեն որ չասեց,
 Մեծ ախպոր սիրտը երկու թիզ եղվեց:
 «Տե՛ս, սուրբ Մոլլեն էլ ի՛նձ ա դրստում,
 Էլ ի՞նչ խոսք ունիս, նրհախ տեղն կովում»:
 Ղոյմադոչում տղա՛ եղանըդ քաշի,
 Մոլլի ոտն ու գլուխն ձվի պես ջարդի:
 «Ա՛խպեր՝ ի՞նչ ասեմ, գլուխըս քարը,
 Էլ տեղն ասածս քո խերն ու շառը»: —
 Տո քո՛ փակ՝ տեսար կալ ենք ճոթ անում,
 Դու ո՞ւր ես գալիս, մեր մեջն խառնըվում:
 Դրադովն անց կա՛ց, մեկ բերան ասա՛ ,
 «Աստված բարաքյաթ ու միշտ ձեզ խեր տա»: —
 «Աստված բարաքյաթ ու միշտ ձեզ խեր տա՛ »
 Ասելով գնաց մեկ խելիմ ճամփա:
 Տեսավ. մեկ աժդահա մարդ մեկ տեղ նստած,
 Շորերը հանած, արևկող արած,
 Իր չար թշնամու միսը պոկում ա,
 Բերանը տալիս, որ քիչ դինջանա:
 Քութութ անելով, քուցին անելով
 Ջանը քոս ընկել, դնգներն գուլացել:
 Գլուխն վեր քաշեց, որ տեսնի, ո՞վ ա.
 «Աստված բարաքյաթ, խեր տա՛ համեշա»:
 Որ չի՛ լսեց անճարն, ջանը դող ընկավ,
 Հենց էնպես տկլոր տեղիցն վեր կացավ,
 Մեր ախմախ Մոլլին էն քոթակն տվեց,
 Որ նախրի իշին կհամարեր էծ:
 «Բաս ի՞նչ ասեմ, ի՞նչ ինձ մի սպանիլ,
 Թե ասածդ չանեմ, ինձ մարդ մի՛ ասիլ»:
 Ա՛խմախ, դուռումսա՛ղ՝ տո Մոլլի կտո՛ր.
 Չե՛ս կարող ասիլ ինչպես մեկ ուղվոր.
 «Աստված բոլորին ջնջի, փչացնի՛ »,
 Հախ միայն տերը դրանց քոքը կտրի՛ :

«Աստված բոլորին ջնջի՛, փչացնի՛»:
 Բերան անելով Մուլեն խելացի
 Հենց էն տեղն էկավ, որ մեկ մեռելի
 Նաշն ուսի դրած, որդի, ընտանի
 Բոլոր խալխի հետ գլխներին տալով,
 Տանում էին՝ որ թաղեն սքալով:
 «Աստված բոլորին ջնջի՛, փրչացնի»
 Որ չի լսեցին խալխն ու գեղըցի,
 Հենց բռնես մեկ թոփ բիրդան տրաքեց.
 Դագաղն վեր դրին, Մուլեն էլ կանգնեց,
 Հենց իմացավ՝ թե ուզում են խնդրել,
 Որ աղոթք անի, փող տան իրան էլ:
 Մուլի ոտն ու գլուխն նրանք աղցան արին:
 «Տո բե՛ մուրվաթներ, լսեցե՛ք իմ բանին.
 Ախրը ի՞նչ ասեմ, սիրտներդ հովանա.
 Մեկ խոսք ասեցե՛ք. էս ի՞նչ մուրվաթ ա:
 Թե որ էն չասեմ, աչքրս հանեցե՛ք»: —
 «Ա՛յ իշագլուխ՝ տո մի միտք արե՛ք,
 Մեռլին ո՞վ կասի, ջնջվի՛, փրչանա՛:
 Կասեն՝ «տեր աստված հոգուն ռահմ արա՛»:
 «Տե՛ր աստված սրա հոգուն ռահմ արա՛»:
 Սերտելով ընկավ էլ եղ ճամփեն նա:
 Տեսավ մեկ սատկած շուն դուս են քաշում,
 Որ տանին, հորեն մեկ դրադ տեղում:
 Տանողք աչք ու քիթ բռնել են դայիմ,
 Որ մուտատ հոտիցն գահլակուշտ չըլին:
 Աչքն առավ թե չէ մեր գիտուն Մուլի,
 Լեզուն բան ընկավ.— անոտ ջաղացի
 Պես պտուտ էկավ, իր աղոթքն ասեց,
 «Աստված ռահմ անի՛ հոգուն», ձեն տվեց:
 Շունն էլ չէ՛ր տանիլ նրանք ի՞նչպես տանին,
 Մուլի խոր հոգին կատիկն հասցրին,
 Խելք ու միտքն թռավ, ճամփեն կորցրեց.
 «Ի՞նչ ասեմ՝ ջա՛նըմ» գեջդանգեջ ասեց: —
 «Տո դուդուկ քոփակ, աչքըդ քոռանա՛,
 Տեսնում ես ախրը՝ մեր տարածն շուն ա:
 Մեկ թըքի՛ր գետնին, հուփ տո՛ւր աչքերիդ.
 Ու հետո ասա՛, մտիկ տո՛ւր առաջիդ:
 «Փյո՛ւֆ, փյո՛ւֆ, փյո՛ւֆ. էս ի՞նչ անիծած հոտ ա:
 «Ջհանդամը գնա՛, սրա սպանողն եղ չգա՛»:
 Հիմիկ է՛ս դասն էր սերտում ջրատարն,
 Որ մատը խառնեց մեջն սատանեն չար:

Հենց մտավ կուչ գալով՝ մեկ հարսանքատուն,
 Տեսավ թամաշեն, պարն, ուրախություն:
 Քիթը պինդ բռնեց ու տվեց հարա՛յ.
 «Փյո՛ւֆ, փյո՛ւֆ, փյո՛ւֆ. էս ի՛նչ անիծած հոտ ա»:
 Ջուռնաչին գուռնեն, դափը դափաչին,
 Քափկիրն ու թավեն՝ մքրուկն ու աշչին.
 Կպրած տիկն ու թասը պարոն շիրաչին,
 Էնպես խըփեցին Մոլլի ճակատին,
 Որ աչքն բուռն ընկավ, սկսեց ձեն տալ.
 «Ա՛խպեր՝ ի՞նչ ասեմ, էս ի՞նչ ա իմ հալն»:
 «Բանը գլխիցդ կտրվե՛լ ա՛ք՝ փակ՝
 Որ մեկ աչքդ էլ ա քցես քո աղաք:
 Ձեռդ էլ ա՛ ժաժ տուր, թե պար չես գիտում:
 Ի՞նչ էս էդ հոտած ըռեխըդ ցրվում,
 Մեկ իծի պես էլ չե՛ս կարող մկկալ,
 Յա իշի թահըր կանգնիլ ու գռա՛լ»:
 Էսպես կոները թափեթափ տալով,
 Հետը մկկալով, վախտ վախտ զրոալով,
 Հենց ընկավ ճամփա, տուն հասնի բարով: —
 Քոռաղադինա ֆորսկանի մեկը
 Հինգ սհաթ խտտել թվանքի ոռքը,
 Աչքը ջուր կտրել ու բուսու մտել:
 Հենց է՛ն էր ուզում, մեկ դուշ սպանիլ:
 Մոլլի մարաքեն դուշը որ տեսավ,
 Բարով մնա՛սսեց ֆորսկանին՝ թռավ:
 Ֆորսկանի աչքը կայծակին տվեց,
 Մոլլին պար գալիս որ տեսավ, վազեց,
 Թվանքի լուլեն միջիցն ճոթ էլավ,
 Էնպես նրա գլխին սաստիկ վրա էկավ:
 Խեղճ Մոլլեն էլ եդ՝ գլուխը լաց էլավ.
 Էլ եդ իր գուռնեն փչեց, ու ասավ:
 Որ էն օրհնածը գլխին խելք դնի,
 Ի՞նչ անի, որ էլ բալի տակ չընկնի:
 «Տո տա՛ վար՝ չոլումն ախր ո՛վ պար կըգա,
 Ի՞նչ ծուխ ա մտել քիթդ՝ քեզ դադում ա:
 Տեսար դուշն նստած՝ զրդակըդ վեր ա՛ռ,
 Կուզեկուզ ընկի՛ր դաշտ, ու ձոր ու սար:
 Ո՛չ դուշ կփախչի, ո՛չ դու կթագվիս,
 Էս ի՞նչ բերիք դու էս օր իմ գլխիս»:
 —
 Մոլլի գլուխը հաստ, ու ծուծը բարակ.
 Ճամփին էլ կերած էնքան տուր, քոթակ,
 Սաղ Ղուռանն փորումն, կարթացող, տեղյակ

Փեշերն վեր քաշեց, դրեց կոնաստակն
 Ջարդված դայլանը ու գգած գդակն.
 Փիր ու փեղամբար կանչելով՝ ընկավ
 ճամփեն կուզեկուզ, մեջքը կոտրելով,
 Կնկանն, զանքաչին օրհնություն տալով,
 Իր հարամ փորն էլ հետն անիծելով,
 Հենց մեկ բաղի մոտ հասավ, տնքալով:
 Բազմանչին հինգ օր աչքը չէ՛ր կպցրել,
 Գիշեր ու ցերեկ զարթուն մնացել:
 Որ գողը բռնի, հախիցը վեր գա:
 Կուզ Մոլլին տեսավ հենց բիրադի նա,
 «Էս ա իմ գողըս, որ օրը ճաշին
 էսպես վախում ա, գրնամ, նրա հոգին
 Հանեմ, վեր ածեմ, որ էլ մյուս անգամ
 Չըգա՝ թե ինքս էլ որ նըրան ձեն տամ»: -
 Աստված իմանա, թե ո՞րքան թագեց,
 Տունն էլ հեռու չէր, նրա բախտը բանեց:
 Գնացին դատաստան, որ զանգատ անեն,
 Մոլլի վերջի կարգն էս օր կատարեն:
 Բաղմանչին սկսեց իր զուռնեն փչել,
 Ախունդն Մոլլի կճուճն լավ ձեռնահարել:
 Տեսավ մեջը փուչ, էլ հատիկ չկա,
 Արձակեց Մոլլին՝ որ իր տունն գնա:
 Էնքան ծեծվել էր անճարն ու ջարդվել,
 Որ ջանումն էլ սաղ տեղ չէր մնացել:
 Քանի առնում էր դեղն ու միլամը,
 Ու միտքը բերում կերածի համը,
 Վա յ էր կանչում ու դռշին վեր հատում,
 «Ով էս աշխարքումն, անիծած տեղումն
 Ամենի խոսքին միշտ ականջ կանի,
 Մեկ գլուխ ու թո՞ղ՝ երկու ձեռք անի»: —

ԵՐԿԱԹԱԿԵՐ ՄՈՒԿՆ ՈՒ ԱՂՔԱՏ ՀԱՐՈՒՍՏԸ

Փո՛ղն ա բան տեսնում էս մեր աշխարքումն:
 Գեղըցու խոսք ա, հո էս չեմ ասում,
 Բայց խի ստ հեւաբի,
 Ով բանը չափի:
 Մահն Էկավ դուռը մեկ հարուստ մարդի,
 Խեղճն ունեք հենց մեկ բեղովլաթ որդի:
 Կանչեց նրան մոտն, խելք դրեց գլխին.

«Գիտեմ, որ ասեց՝ իմ դատած մալին
 Ղադրը չե՛ս անիլ, կուտես, կմարսես.
 Վերջն դռնեդուռ հաց պետք է ուզես:
 Արի՛, խրատըս գետինն մի՛ քցիր,
 Երբ էս օրին դու հասնիս, գոմն մտի՛ր,
 Պարանը քցի՛ր էն մեծ սնի արանքն,
 Կախվի՛ր, ու խեղդվի՛ր, թե ատես քո կյանքն»։ —
 Շաբաթ չըքաշեց, որ հերը թաղեց.
 Մեկ մարդ աշխարքումս էլ նա չըթողեց:
 Սազանդար ասես, դմբակ ու դայրա.
 Էլ դափ ու գուռնա, չմընաց, մոյդա,
 Բարեկամներին գլխին հավաքած,
 Փորի հետն ընկավ, քեֆ արեց, ցնծաց:
 Էս անիրավներն էլ էնպես էին
 նրա դուղը քամել ու նըստել ուսին
 Օրը հազար անգամ գլխովը երդվում,
 Ու անուշ խոսքով հետն էլ լավ եղում,
 Որ հենց էր կարծում էն ողորմելին,
 Թե ի՛ր ձեռին ա նրանց սուրբ հոգին. —
 Բայց ո՞ւմ չի էսպես փորի բարեկամ
 Ռաստ էկել՝ որ նոր էս բանը շուռ տամ:
 Հենց դանը հատավ, ջաղացն էլ կանգնեց,
 Ով էլ հաց ուներ, իր դարդը քաշեց:
 Փորի տակն ընկավ հենց ջուլ ու փալանն,
 Էլ ո՞վ էր գիժ՝ որ մոտիկ գա նրան:
 Բարեկամները տաշտաքերանքն էլ
 Որ լավ մարսեցին, պարկը թափ տվին,
 Տիկը մզեցին, ջանը հանեցին,
 Բերանն ու միրուք թամուզ սրբեցին,
 Խաչակնքելով դըրաղ քաշվեցին,
 Ձեռը լվացին:
 Ո՛չ թե բարով տալ, կամ կշտովն անցնիլ
 Նրանք լայաղ չէին անում, կամ խոսիլ:
 Մեկ բան ասելիս էլ հրհռում էին,
 Ծափ տալիս, խնդում, ծաղր անում խղճին:
 Մեկ օր էլ տեսան, մաշիքը ծակ էր.
 Մյուս շորերն հո ձեռից ընկել էր:
 Որ չասեց՝ թե մուկն ա մաշիքն ծակել,
 Գելը կատաղեց, էնպես ծաղր անիլ
 Քա՛րը կը պատռեր, ի՞նչ թե նըրա սիրտը,
 Որ էլ տեղ չուներ, ծածկի իր դարդը:
 Դանակն ոսկոռին էկել էր, հասել

Մեկ անուն ուներ, էն էլ նա կոտրել:
 Հոր տըված Խրատն իսկույն միտքն ընկավ,
 Միրտն արնով լիքը հենց որ տուն էկավ.
 Մեկ թոզ վեր առավ ու գունը վազեց,
 Հոր հոգին հիշեց, իր օրն անիծեց,
 Էլ հոգի, հավատ ի՞նչ միտքը կըզար,
 Որ մեղա ասեր, յա իր մեղքը լար:
 Թոկի ծերը որ նա չի՛ բարձրացրեց,
 Գերանի արանքն ուժով որ խրեց,
 Հանկարծ մեկ տոբրակ է՛նպես շըրխկաց
 Առաջին, որ աչքն վրեն մնաց սառած,
 Ոսկի էր մեջը լիքն ու պինդ կապած.
 Ո՞ւմ էն հադադին պատահի հանկարծ
 Էսպես բան, որ խելքն էլ վըրեն մնա,
 Նո՛ր հոգի չառնի, նոր սիրտ չըստանա:
 Բարի հոր միտքը նա նոր իմացավ,
 Վեր առավ փողը, հետը տուն տարավ:
 Օրեց օր էլ եղ ոտն ու գլուխն դըզեց,
 Բարեկամների տուտն էլ եղ բացվեց:
 Բայց էն շա՛տ վաղ էր, որ էշը կաղ էր,
 Էս մահվան գին էր, իշտահի բան չէր:
 Նոր շենացածը մկան հիշատակը
 Մըտքումն պահելով, ու իր առակը.
 Մեկ օր էլ նրանց եղ դոնադ արեց,
 Հազար բարաթ բան պատրաստիլ տվեց:
 Որ կերան, խմեցին, քեֆներն չաղացավ,
 «Պատվելի իշխանք՝ բերանն բաց արավ,
 Աշխարքումն հրաշք շատ է պատահել
 Բայց Աստծու խաթեր՝ ինձ՝ ինդրեմ ասել,
 Ո՞վ է լըսել՝ թե անիրավ մուկը
 թողած հավի միսն, շաքարն ու ձուկը,
 Երկաթի խոփի կեսը էնպես կըրծի,
 Որ տեսնողի աչքն բաց մընա, սառչի»: —
 — «Կըլի, շատ կըլի, Ա՛ դա»՝ ձեն տվին
 Նրանք հազար տեղից, խոսքը դորդեցին: -
 «Երկաթ ու մո՞ւկը»: — Տղե՛րք՝ դուս էկե՛ք,
 Մուկը որ մաշիք կարող չի ծակիլ,
 Նա ի՞նչպես կարաց երկաթը ծամիլ»: —
 Դուռը փակած էր, տղերքը կանգնած,
 Կետի, դագանակ ձեռներին բըռնած:
 Ղորդ ա, կերած հացն նա հարամ արեց,
 Որ հալալ տեղ չէր, խիստ շատ լավ արեց,

Հիմիկ մարդիք որ իրանց խերն ուզեն,
 Էսպես բարեկամ չուզեն, ռադ անեն,
 Քանի՞ էսպես ճաշ պետք է պատրաստած,
 Քանրսի՞ մաշիքն առաջը դրած:
 Քանի փող ունիս, մուկդ երկաթ կուտի,
 Ձեռըդ պակսելիս՝ մաշկիդ չի՛ դիպչի:

ՀԱՅԱԿԵՐ ՓԵՇԸ

Անիրավ աշխարքն՝ ախր ո՞վ չգիտի,
 Որ լավ շորին միշտ գըլուխ վեր բերի:
 Մեկ սարում, չուում մեծացած օմքին,
 Որ դեռ չէր խաբար աշխարքի բանին,
 Էկավ մեկ քաղաք, չունքի հարուստ էր,
 Տեսավ ամեն մարդ որ զարդարված էր,
 Ինքն էլ սկսեց խասից, դումաշից
 Մեկ ձեռք շոր կարիլ, ու ոսկու թելից
 Յախեն էլ կարիլ: Տեսնողի աչքը
 Հետը գնում էր, ու նրա փառքը
 Էնպես մեծացավ, որ մեծ ու պստիկ
 Ո՛չ ցերեկն էին տալիս նրան մարդիք
 Ո՛չ գիշերն հանգիստ, ու տանը թողում:
 Հացի կանչում նրան, իրար ձեռից խլում:
 Չունքի փալանը նոր էր ու թագա,
 Ո՞վ չէր տալ պատիվ նրան համեշա:
 Նա լսել էր, որ քաղաքի մարդը
 Հացի քոռ կըլի, ու էս մոհբաթը
 Որ տեսավ, մտքումն խիստ շատ զարմացավ:
 Հրեշտակ են նրանք, էնպես, իմացավ:
 Քիչ էր մնացել, իր էլած խելքն էլ
 Տանիլ տա. ջեբն հո՛ վաղուց դարդակվել:
 Շուտով զգաստացավ, խելքը ժողովեց,
 «Մեկ փորձեմ սըրանց, մտքումը ասեց,
 Ու շորը փոխեց:
 Քիչ քիչ գդակի փոստն դուս էկավ ծերիցը,
 Մաշկի տակն էլ կախ մնացել կըրնկիցը:
 Չուխի հո՛ ամեն մեկ թեն ու յախեն
 Էնպես զզգզվել, քըձըձվել ամեն,
 Որ ուսերն ու լաշն բաց էին մնացել:
 Հագար կարկատան քամակին կըպել:
 Էլ ո՞վ էր գիժը, որ հաց տար նրան,

Բարի լիս տալն էլ ամոթ էր իրան:
 Էս փորձն որ տեսավ, խելքը տեղն էկավ,
 Քիչ քիչ ոտ ու գլուխ նորեց, զուգվեցավ,
 Տեսնողն անկաջի տակը քորելով,
 Ուսերն քաշելով, քուցին անելով,
 Տեսավ նրա աչքը որ լիս ա էկել,
 Սկսեց սուփրեն նորեն բաց անել:
 Ինչ տուն որ նրան սրֆթա կանչեցին,
 Հետն էլ շատ դոնադ, մեծ մարդիք կային:
 Սուփրեն որ նրանք բաց արին, նստեցին,
 Հաց ու կերակուր առաջներն դրին:
 Ամենն էլ իր ձեռն ամանին տվեց,
 Փորը հո վաղ էր նրանց անում վեց վեց:
 Աման ու բերան ճամփեն բաց արին.
 Մեր նոր դոնադին հըլա մտիկ չարին:
 Քանի շիլափլավն տաք տաք էր դրած,
 Տոլմեն, խաշլամեն, որ դեռ չէր էկած,
 Հանկարծ մեկի աչքն ընկավ նըրա վրա.
 Տեսավ որ փեշն է ձեռին բռնել նա,
 Ամանի պոնկին դընում ու ասում,
 «Փե՛շ՝ հաց կե՛ր, քե՛ֆով, ի՞նչ էս վախենում,
 Քեզ են էս պատիվն տալիս էս մարդիք,
 Ինձ հո չեն սիրում էս շատ պատվելիք:
 Կե՛ր ու գլուխդ ա՛ռ, փախչինք սրանցից:
 Թե՛ չե՛ տըված հացն կառնին մեզանից,
 Դու որ կտրատվիս, ոչինչ դարդ չունիմ,
 Ես կմնամ ցխումն, էստուց էս փախչիմ.
 Մարդին մարդ շինողն որ շորն է էլած,
 Գնա՛նք մեր սարը, անիծվի էս հացն»:

ԾԱՌԵՐՆ ՈՒ ԿԱՅԻՆԸ

Ծառերն որ մեշումն խիստ շատ զվիրն էկան
 Կացնի ձեռիցը, ու էլ չիմացան,
 Ի՞նչ անեն, իրանց գլուխը պահեն,
 Խորհուրդ արին, մեկ ճար իրանց անեն:
 «Կացինն ի՞նչ գատ ա, որ մեզ քյար անի»,
 Ձեն տվեց նրանց՝ մեկը ծառերի:
 «Մենք որ կոթ չտանք, կացինը կարա՞՞
 Մեզ վնաս տա, կամ հեչ մեզ մոտանա»:
 Թո՛ղ իմացողը ինքը իմանա,

Ու նհախ տեղը կացնի կոթ չտա:
Թե չէ սկիզբը իրան կկտրի,
Հետո փոշմանիլն բանի պետքը չի՝:

ՉԸՂԸԵՆԸ

(Բամբակի հունդը հանելու հաջաթ)

Մեկ քրորստանցի անմեղ Հայ մշակ
Տուն ու տեղ թողած՝ էկավ մեկ քաղաք,
Որ չըղբեխ քաշի, մի քիչ փող դատի,
Գնա, որ իր խեղճ օղլուշաղն պահի,
Չըղբեխի անունն էր մենակ լքսել,
Աչքով չէր տեսել, հունարն իմացել:
Չըղբեխ ու տըրբեխ հենց գիտեր մեկ ա,
Միտքը մոլորված՝ նա քուչա քուչա
Որ ման էր գալիս, մեկ մարդ ռաստ էկավ,
Աչքիցն ու ունքից նա չափեց, տեսավ,
Որ էս օրհնածն իր ատամի խարջ ա:
«Ախպա՛ր՝ քո խոքուն դուրբան էղնիմ՝ իսա՛յ՝
Չըղբեխն օր կըսեն, էս իմա՛լ զատ ա:
Չոջուխ ու լաջերս տուն եմ վորնդել,
Զըմեն ֆուխարա մեր օլքեն թորգել,
Քալել էս վալիաթն, օր չըղբեխ քաշեմ,
Տանիմ զիմ քուլվաթն պախեմ, կերակրեմ»: —
Սատանա մարդին գազ, կշեռք պետք չի՛,
Աչքով նա մարդի խելքը կըչափի:
Գըլխին խելք դըրեց, որ գնա, մում առնի,
Տանի չըղբեխի չորս կողմը վառի,
Առաջին չոքի, դեմ համբուրի,
Դեմ չըղբեխի կոթը պտըտի: —
Շուտով վազըվազ գնաց, մմերն առավ,
Ու արդար սրտով նա իր ուխտն էկավ:
Ինչպես ասել էր, մմերը վառեց,
Չոքեց առաջին ու խաչակնքեց:
Բայց վա՛յ նրա օրին, կոթն էլ որ չքաշեց,
Էն դաստա միրուքն էլ հետը ծալվեց:
Ինչ վնաս ունի, միրուքն ո՞վ կուտի,
Չըղբեխն կատու չէր, որ երեսն չանգոի: —
Խեղճ Քրդստանցին էնպես իմացավ,
Թե դեռ չըղբեխի վախտը չի հասավ,
Որ մուրազը տա, իրան ռադ անի,

Չոքելով էլ՝ ջուրն եկավ ծնկների:
 Առաջ հլա կամաց սկսեց ասիլ,
 «Յաման սուրբ չրդրեխ՝ քզի եմ խանչել,
 Ջիմ մորուս սադաղ՝ քեզ ապավինել:
 Թո՛րգ զիմ մորուս, թո՛րգ՝ քեզ դուրբան եղնիմ,
 Թո՛րգ,— թո՛րգ,— հա՛յ յաման՝ արեվուդ մեռնիմ,
 Քզի մեկ ուլ մը ես մատաղ կէնեմ,
 Ջիմ մորուսը թո՛րգ. որ խազանջ էնեմ»: —
 Չրդրեխ ի՛նչ տեղ էր քրեվար սովրել,
 Որ կարենար նրա աղոթքը լըսել:
 Ղոյմադոչում դու մեր Քրդստանցի,
 Գիժ կովի նման կաթըդ շուռ ածի,
 Թո՛րգ, թո՛րգ ասելով՝ որ գարբ չի արեց:
 «Ջքո շինողի խերը անիծեմ,
 Ջքո բունյաթի փիրը նզովեմ,
 Խուլ մի, գեշ խաջաթ խմա մեջ ձգել,
 Ուխտ կըսեն. էրե՛, գլխուն խռովել.
 Չմլա դմբլակի պտուղն խավարի՛,
 Մեր սարվի քոթուկն էստուց աղեկ կըլի»: —
 Ասեց ու հետը միրուքը քաշեց,
 Թափեթափ տալով, պոռշը կծեց:
 Չրդրեխը մընաց միրքիցն ճոլուակ,
 Անեծք ու օրհնանք խառնեց մեր մշակն:
 Չրդրեխն անեծքին ի՛նչ մտիկ տար,
 Թե գլուխն էլ հետը մեր Քրդի պոկ գար:
 Ընչանք անիծածն թողեց խերն ու շառը
 Միրքի կեսն ու բեղն հենց էնպես ձար, ձար
 Պոկեց, պլոկեց, տարավ Քրդի չարը: —
 Աստված ո՛չ տա՝ մարդ էնպես տեղ ընկնի,
 Որ խըրատ սվողն էլ սատանա ըլի:
 Թե չէ է՛ն չորեխն կըկապեն միրքիդ,
 Որ չես պրծընիլ, թե տաս էլ հոգիդ:

ԲԱՔՄԱԶ (ԲԱՂԱԳ) ԾԱԽՈՂՆ ՈՒ ՍԱԼԴԱԹԸ

Սալդաթի մեկը մեկ դուքան մտավ,
 Բաքմազ կուզեր նա առնի, ու տեսավ,
 Ծախողի մեկ աչքն վաղուց քոռացել,
 Ի՛նչ աներ սալդաթն, շատ քիչ էր փողն էլ:
 Ընչանք բախկալը՝ իր քոռ աչքովը
 Գրվանքա, կշեռք, բաքմազն գդալով

Մեյդան կըբերեր, չափ ու ձև կաներ
 Պակասն, ավելին գլխիցն վեր կառներ՝
 Սալդաթի ձեռը փլավ չէր ուտում,
 Ուրիշ մարդ էլ խոմ՝ չկար դուքանումն:
 Մեկ շերեփ լիքը բաքմազ վերցըրեց,
 Էնպես բախկալի սաղ աչքին խրփեց,
 Որ ընչանք նա իր գլուխը լաց կըլեր,
 Ռուսվա երեսն ու աչքը կըսրբեր,
 Սալդաթն սաղ կճուճ բաքմազն վեր առավ,
 Էն գնալն էր, որ գնաց, եղ չեկավ:
 Բանն ընչանք բանի վերջը կհասնի,
 Գողը՝ քարվանը կըտա, կըտանի.
 Թե աչքդ էլ քոռ է, սարհեսաբ բանիդ
 Կա՛ց, թե չէ էլաձն ջո՛ւր կդառնա ձեռիդ:

ՃՐԱԳՈՎ ՄԱՆ ԳԱԼԸ

Աշխարքիս բանը էսպես էկել ա,
 Էսպես գնացել՝ մարդ ի՞նչ իր գլուխը լա:
 Առաջնի դադրը մենք չենք իմանալ,
 Ընչանք եղինը իրան չի ցույց տալ:
 Մեկ գեղում մեկ Հայ սարքար կարգեցին,
 Գեղըցիք իրանց բարեբար մարդին
 Պատիվ չըտալով, օր չէ՛ր անց կենում,
 Որ իսանի դռանն, կամ դիվանխանումն
 Գանգատ չի՛ անեն, որ նրան փոխի,
 Իրանց վրա մեկ նոր՝ Թուրք սարքար կարգի:
 Խանը խրատեց, նրանք չիմացան,
 Սարքարին փոխեց, ապա դինջացան:
 Հավատի դուշմանն դամշին քամակին
 Նոքարն եղևին, ֆառաշն առաջին
 Փեղ ա միս արեց, նրանց հոգին առավ,
 Էլ ո՞ւմ ասեին, մեկն էլ չիմացավ:
 Մեկ ծեր մարդ նըրանց գլխին խելք դրեց,
 Գիշերն որ էկավ, մոմ վառիլ տվեց,
 Բոլոր գեղըցոնցն ու քուչա քուչա՝
 Սաղ գիշերն էսպես մեծ ու երեխա
 Ման էկան, մինչև օրը լուսացավ,
 Խանն իր քոշկիցը բոլորը տեսավ,
 Որ կանչիլ տվեց, պատճառն իմանա,
 Խելոք հալևորն, բան տեսած ուստա:

«Քո գլխին դուրբան»՝ խանին արգ արեց,
 «Ասած խրատըդ որ մեզ քյար չարեց,
 Ճրագով ընկանք բոլորս տնետուն,
 Որ գտնենք մեր հին սարքարի բուսուն.
 Մներես մարդին, ի՞նչ խոսք կըհասնի,
 Նորն ընչանք չըգա, հինն իմացվիլ չի»։ —
 Խանն նրանց գլուխը մեկ լավ էլ լվաց,
 Ու էլ եդ կարգեց հին սարքարն փոխած:

ՁՈՒ ԳՈՂԱՑՈՂԸ

Ձու գողացողը ձի կգողանա.
 Թո՛ղ լսողն գլխին լավ մուղաթ կենա:
 Անմեղ երեխի մինն դեռ աշխարի
 Ո՛չ ցավը գիտեր, ո՛չ չարն, ո՛չ բարի,
 Ընկած իր քեֆին, իր քաղցր արևի
 Ձենն ածելով միշտ շրջեր տուն, այգի.
 Ծառերի տակին դշերի ձենին
 Մայիլ մնացած՝ աչքի տեսածին:
 Ով մեկ քաղցր աչքով նայում էր նըրան,
 Ով մեկ անոշ խոսք հենց դընում բերանն,
 Էնպես էր կարծում, թե իր ախպերն ա,
 Ուզում էր, հոգին հանի, նըրան տա:
 Ո՛չ պատժի համը, ո՛չ մեղքի ձենը
 Դեռ չէր իմացել, որ պահի ջանը:
 Ինչ մերն ասում էր, էն էր կատարում,
 Նըրա բերնի խոսքն ու ասածն անում:
 Հանկարծ մեկ օր էլ հարևանի տանն
 Խաղալիս՝ գտավ մեկ ձու նա բիրդան:
 Ձու ու երեխա՞ — ի՞նչպես չէր խաբվիլ:
 Ձուն դըրեց ջեբը, սկսեց քաշվիլ:
 Մերն ուրախ ուրախ ձուն ձեռիցն առավ,
 Ճակատը պաչեց ու խըրատ տվավ:
 «Քո ջանին մեռնիմ, խելոք տղեն էն ա,
 Որ դըրսիցը՝ հեչ ձեռը դարդակ չգա:
 Էդպես դայրաթով կա՛ց, չարըդ տանիմ,
 Որ ես էլ մի քիչ ա՛խ՝ լավ օր տեսնիմ»։ —
 Բայց վա՛յ էն մորը, որ իր երեխին
 Էսպես խրատի, ծախի իր հոգին:
 Երեխի բերանն է՛ն լազաթն ընկավ,
 Որ գազան դառավ, քանի մեծացավ,

Հանդ ու հարևան, բաղեր ու բոստան
 Նըրա գող ձեռիցն ամանը էկան:
 Դուքան, տուն կտրիլ, ապրանք փախցընիլ,
 Քարվան թալանիլ, Ճամփորթ սպանիլ,
 Փեշակ դառավ նրան: Ու ազիզ մերը
 Քանի բերում էր, էնքան իր սերը
 Ավելցընում էր, որդուն խըրատում,
 Տեղն էկած վախտը ինքն էլ էր անում:
 Բայց ով ուզենա, ֆորի մեջ ընկնի,
 Գըլուխը կջարդի, կամ ոտն կըկտորի:
 Էսպես էլ էլավ մեր գողի բանը.
 Մեկ օր էլ ուզեց, որ խանի տանը
 Քյահլան ձին կապած՝ դուս քաշի, տանի,
 Ձին տանելու տեղ ինքն հասավ բալի: —
 Թող հիմարք ասեն՝ թե մեր ճակատին
 Ինչ գըրված որ ա, էն կգա մեր գլխին:
 Ով էսպես գըրեց, ձեռը չորանա,
 Ճակատն ինչ իր գլուխն ու արևը լա,
 Որ մարդ ինքն իրան դազաբի կըտա,
 Փիս խրատներով ճամփից դուս կըգա: —
 Խանին էլ խնդիր անող ո՞վ կըլեր:
 Մեր Ասիացիք չեն էնպես կեռմեռ,
 Ու դատաստանը շուտով վերջացնում,
 Կամ գլուխ կտրում, կամ աչքեր հանում:
 Երկար պարանը որ չըձգեցին,
 Մեր դոչաղ գողին տակին կանգնացրին,
 Որ խեղդեն նրան, նա չոքեց բիրդան,
 Որ կես սհաթ էլ ա դաստուր տան նրան,
 Իր մորը տեսնի ու մուրազն առնի,
 Մերն էլ իր կաթը նրան հալալ անի:
 Հենց մերն մոտացավ՝ լալով, սքալով,
 Որդին ճտովն ընկավ՝ դոշը ծեծելով,
 Բայց ա իս՝ տեսնողի գլխեն կրակ վառվեց,
 Որ անսիրտ որդին՝ մորն երբ փաթուրվեց,
 Ծիծն առավ բերանն՝ էնպես սաստիկ կծեց.
 Որ տեղից պոկ գալն ու մոր հոգին տալն —
 Երկար ժամանակ էլ հեչ չքաշեց: —
 Թո՛ւր էր, քաշեցին, քար էր, վերցըրին.
 Գողի՝ տեղն ու տեղն որ հանեն հոգին:
 Նա անահ, անվախ՝ իր կիսահոգի
 Մոր լաշին քցեց աչքն ա բիրադի
 Ձեն տվեց խալխին: «Տեսե՛ք՝ ջամրհա՛ թ՝

Լացե՛ք իմ գլուխն ու բարի խրատ
 Տըվե՛ք ձեր որդոցն, որ էս դագաբին
 Չի հանդիպին ու ձեր անբախտ գըլխին
 Անեժք չըթափեն, իրանց պահպանեն:
 Գյոռբեգոռ ըլիս՝ անիրա՛վ իմ մեր,
 էս է՛ն մեկ ձվի լագաթն ու խրատն էր,
 Որ դու ինձ տվիր, էս տեղն քըցեցիր,
 Երկուսիս հոգին դժոխքի փայ արիր»: —
 Ասեց ու թուրը մեկիցը խըլեց,
 Ընչանք որ հասան, նա իր սիրտն ցցեց:
 Ու մեռնելիս էլ՝ շունչն էստով կտրեց:
 «Վա՛յ էն հորնը մորն, որ որդի պահի,
 Ու ո՛չ խրատ տա, ո՛չ էլ լավ կրթի»: —

ԱՌԱՍՊԵԼՔ

ԺԱՆԴ ՓՈԻՇԸ

Փըշին հարցըրին՝ թե ի՞նչ խեր ունիս,
 Որ քարվանի բեռն մոտովդ անցնելիս,
 Էլ բուրդ ու բամբակ դու չես հարցնում,
 Միշտ քաշում, պոկում, բեռն խարաբ անում,
 «Խերն ի՞նչ եմ անում», պատասխան տվեց
 Անիծած փուշը ու գլուխը ցցեց:
 «Խեր ուզեցողը՝ խեր էլ պետք է տա,
 Իմ սրտի ուզածն էս չի՛ մեկն էլ ա:
 Էնդով ա հենց իմ սիրտըս հովանում,
 Որ ուրշի՛ տունն եմ ես էսպես քանդում»: —
 էսպես տուն քանդող փշեր խիստ շատ կան.
 Երանի՛ նըրանց մեկ օր կրակին տան:

ՖՈՐԹՆ ՈՒ ԽՈԶԸ

Կով ու խոզ մեկ մարդ իր թավլեն արած
 Կովին դարման, էլ՝ չէ՛ր ածում առաջին:
 Խոզին թեփ, գարի տալիս, չաղացնում:
 Ֆորթն էս անիրավ գործքը որ տեսավ,
 Մորը գանգատվեց ու մեկ օր ասավ:
 «Ախըր կաթն ու եղ, մաժունն էլ հետը
 Հո մեզանից ա ստանում մարդը,
 Էս ի՛նչպես բան ա, մեր միսն էլ ուտում,

Էլի էս խոզին ընդունում, սիրում» —
 Համբերի՛ր՝ որդի՛, վերջը կըտեսնիս»,
 Մերն ասեց նրբան, «ու լսիր խոսքիս,
 Մարդն էն բարեսիրտ կենդանուցը չի՛,
 Որ նրհախ տեղը լավություն անի:
 Դըրա հեսաբը մեկ օր կպահանջեն,
 Թող մեզ խոտ տան ու մեզ մըտիկ չանեն»—
 Մեկ օր էլ ֆորթի ջանը դող ընկավ,
 Որ լսեց դռանն՝ ինչ ճղողոց էկավ:
 «Էս ի՞նչ խաբար է», մորը հարցրեց: —
 «Գարո՛ւ հեսաբն է», — նա պատասխանեց:
 Թո՛ղ անոշ թիքին մարդ հեչ չի խաբվի,
 Քըթից կհանեն, ինչ օր որ ըլի: —

ԷՇՆ ՈՒ ՇՈՒՆԸ

Ամառվա էն շատ շոք ժամանակին
 Խեղճ իշի մեկը իր բեռի տակին
 Կանգնել էր անսաս մեկ մեծ մեյդանում,
 Քիթ ու պռունկը քաշ՝ խոր միտք էր անում:
 Չար ճանճերն էլ հենց վախտ էին ճարել,
 Էլ պոչ ու անկաջ նրանք չէին թողել,
 Ուր հասնում էին, կըծում, ցավացնում,
 Իշի դարդերը դրհա շատացնում:
 Մեկ շուն էն կողմիցն՝ շրվաք տեղն ընկած,
 Իշի չարչարանքն տեսավ ու ասաց,
 Ա՛յ ողորմելի՛ քեզ ո՞վ էր ասում,
 Որ յախեղ ձեռ տաս ու մընաս բալում:
 Էն գլուխն ու անկաջն, էն ձենն ու գոռալն,
 Որ դուք ունեք, ու էն սիրուն ման գալն,
 Թագավորի գուք լայադ կըլեիք,
 Էդ չոռն ու ցավը դուք տանիլ չէիք,
 Թե մեկ դանգի չափ իսելք ունենայիք,
 Ձեր գըլուխն ձեռի տակ չըքըցեի՛ք:
 Մարդի առաջին քանի որ կուչ գաս,
 Գլխիդ կընստի, թե լավ իմանաս:

ՄՈՒՆ ՈՒ ՄԽՏՈՐԸ

«Ա՛յ թե քոռուղուփ, դու հոտած գատ էս,
 Ժանգի պարկի պես լըցվել, տըռզել էս»: —

Մեկ օր սրխտորը էսպէս խոսք քըցեց,
 Խեղճ սոխի գըլխին թուք ու մուր ածեց:
 «Կոխքըդ հաստացել, գլուխդ գիրացել,
 Ի՞նչ ես դու էդպէս շատ ուռել, փըքվել:
 Ինչ պտուղ որ ես, քեզ ո՞վ չի գիտի,
 Որ ուզում ես՝ թե հենց քեզ տեղ ըլի:
 Մարդ քեզ ուտելիս, բերանն ես կըծում,
 Դանակ դիպչելիս աչքը քոռացնում:
 Չեմ գիտում՝ մարդը ախր ի՞նչ լազաթ ա
 Քեզանից տեսնում, որ քեզ ցանում ա:
 Էլ մաեզ ու բոստան հեչ չի՛ մընացել,
 Բոլոր գեշ հոտովըդ բռնել, հոտացրել:
 Ընչանք չեն եփում, քո աչքըդ հանում,
 Դու քո փիս հոտը չե՛ս պակասացնում»: —
 — «So դու քո Աստվածն՝ ով էլ ինչ ասի,
 Խոսքը սազ կըգա, իրավունք ունի»—
 Սոխը ջուղաբը եդ դարձացրեց, ասաց:
 Է՞դ էր մնացել, փա՛ռք քեզ՝ տե՛ր Աստված.
 Որ դո՞ւ էլ ըռեխդ ցրվես ինձ վրա:
 So ա՛յ անգամ, հոտած, բեհայա,
 Էփելիս էլ ա ես հոտս քաշում եմ,
 Մարդի բերանը ապականում չեմ:
 Քո գլուխը լաս՝ որ խաշի միջումն
 Է՛ն հոտն ես թողում, ուտողի բերնումն,
 Որ մոտի կանգնողն իրանից գնում,
 Միրտը խառնըվում, ու քյալեն ծակվում: —
 Գիտե՛ս՝ ինձամի՛ իմ միտքըս ի՞նչ ա,
 Ես չեմ ուրանում, իմ հոտըս փիս ա:
 Արի՛, դու էլ քո չափը ճանաչի՛ր,
 Խոսքիս լսի՛ր ու լեզուդ քեզ պահի՛ր:
 Երկուսս էլ ունինք էդ պակասությունն
 Մենք մերը ծածկենք, ու պահենք թաքուն:
 Մենք իրար վատն որ ասենք մեր լեզվով,
 Խայտառակ կըլինք, կմնանք ամոթով: -
 Էսպէս սոխ, սխտոր հոտած մարդըքերքն
 Լա՛վ կանեն, իրանց այիբն որ ծածկեն:
 Բայց շատ անգամ որ էսպէս սխտոր մարդ
 Բերանը բանում չի ու վախտ բեվախտ
 Ուրշին փուղ դնում, է՛ս ա մեզ էրում,
 Էս մեզ խորովում:

ԱՂՎԵՄՆ ՈՒ ԳԵԼԸ

Վա՛յ էն մարդին՝ որ էնպես տեղ ընկնի,
 Որ գրի, արզի մտիկ տվող չըլի:
 Մարդի՛ սաղ սաղ էլ որ ուտեն, սպանեն,
 Մեկ սիրտ չի ցավիլ կաշին էլ հանեն:
 Աղվեսն խորամանկ մեկ ձմեռվան օր
 Սոված ման գալիս՝ նա որդիանց որ
 Մեկ թուղթ գտավ ճամփին, բերնին որ բռնած՝
 Նա ռաստ չէկավ գիլին կատաղած,
 Ջանը դող ընկավ, փախչիլ չկարաց,
 Գլուխ տալով էկավ մեր գիլի առաջն:
 Եղ էկած ու կապը կտրած մարդին
 Ինչ պետք է չոքիլ ուստի առաջին,
 Հազար պարզամիտ ու անմեղ ուստի
 Հախիցն վեր կըգա, ով իր բանն գիտի: —
 Դեռ գելն իր իշտահն ատամի տակին
 Հազրում էր, որ կնքի աղվեսին,
 Սատանի ոտը բարով տալուց եղ,
 Թուղթը բաց արեց, կարթաց նրա հետ,
 Որ ինչ տեղ գնա, տասը ճուտ ու հավ
 Տան իրան, էնպես խանն հրաման արավ:
 Գիլի փոր, աղիք է՛ն կատուն ընկավ,
 Որ էս լսեց: Տեր աղվեսին ասավ,
 «Տառաշ չի՞ պետքը, որ հարկն հավաքի,
 Էդ գործն էլ թո՛ղ դու՝ իմ վզիս ըլի,
 Բանը թամամեց: Երկուսն էլ հասան
 Իրանց մուրազին ու ընկեր դառան:
 Գալով, գրից տալով, խորհուրդ անելով,
 Հենց էկան, հասան մեկ մեծ գեղի քով,
 Աղվեսն մեկ սարի ծերի վրա կանգնեց,
 Իր գել ֆառաշին տանդրոջ մոտ դրկեց:
 Գելը գիշերն էլ գեղից կփախչի,
 Ու ր մնա ցերեկն ու օրը ճաշի:
 Ամա հրամանն տեսավ որ ունի,
 Դունչն էլ մեկ կես գազ նա բարձր ցցած՝
 Մըտավ գեղի մեջն անահ, անկասկած:
 Գեղ ու գել ու շուն — էն էլ էն սհաթին.
 Էլ ի՞նչ կհարցներ շների ուզբաշին:
 Հենց որ բուրդ ու մազ լավ գզգզեցին,
 Ու շատն ատամն էլ հասցրեց մսին,
 Մեր Աղվես խանը սկսեց ձեն տալ,

Տանդրոջը թուղթը տալ ու տուն գնալ:
 Խեղճ գիլի հոգին բերանն էր հասել,
 Հենց էն կարաց նա Աղվեսին ասել:
 «Աստված քո տունը քանդի քո գլխին,
 Ինչպես ինձ հասցրիր գա էս սհաթին.
 Գլխիդ քար ընկնի՛ ,
 Ի՞նչ թուղթ, ի՞նչ հրաման, կամ ի՞նչ տանուտեր:
 Անիծվի՛ քո սոյն, էս ի՞նչ իմ բան էր,
 Հազար շուն կան, որ ո՛չ գրել գիտեն.
 Ո՛չ գրի գորություն, որ ասածս լսեն:
 Դու՛շմանիս չգա, ինչ իմ գլուխն էկավ,
 Ով որ իմանա էս իմ դավն ու ցավ,
 Խորամանկ մարդիցն գլուխը պահի,
 Տեսնելիս՝ աչքը եղևը քցի»: —

ԱՂԻ ԳՆԱՅՈՂ ԱՉԱՌԸ

Մարդ որ մեկ բան արած չի ըլում,
 Ամեն բան աչքին խաղ է երևում,
 Ջահել մարդը հո՛ ինչ որ ասում էս,
 Անկաջվեր անում, շուռ տալիս երես:

Մեկ թարաքյամա մեկ քանի աչառ
 Առաջն էր արել գնում աղի սար:
 Խոտ կերած աչառ՝ էնպես դուզ մեյդան.
 Քամին էլ որ քիթն չի մտավ բիրդան,
 Էլ տիրոնչ ոխին չի՛ մտիկ արին,
 Պոչ ու գլուխ ցցած՝ նրանք զու քաշեցին:
 Տիրոնչ հոգին հո՛ բողազն հասցրին,
 Էնքան դես ու դեն՝ խաղ, տրտինգ արին:
 Բիրդան մեկ չոլում մեկ քանի եզր
 Նրանց ռաստ էկան, կտրեցին հազր:
 «Ի՞նչ տեղ եք գնում՝ ա՛ խպեր՝ խե՛ր ըլի»,
 Տնքալով հարցրին: Մեր աչառ, մոզի
 Էլի իրանց խաղն նորեն սկսեցին,
 Էլի փոնչալով՝ գլխներն քամակին
 Դրած՝ քեֆը չաղ՝ պատասխան տվին:
 Աղի՛ ենք գնում, աղի». ասացին: —
 — Գնացե՛ք՝ աստված ձեր բանն հաջողի,
 Հըլա համն առե՛ք ձեր ասած աղի,
 Հետո ձեզ կասենք, հիմիկ վախտը չի»: —
 Եզերն ասեցին ու ընկան խոտի:

Աղը որ բարձած՝ էլի եղ էկան,
 Քամակ ու ուսեր ուռած, նրանց տեսան:
 Էլի որ հարցրին ինչ տեղից գալը,
 Էլ ի՞նչ էր նրանց ահվալն ու հալը,
 Շլնքները ծուռ, ձեն ու շունչ կտրած.
 Մեկը խոր նաֆասն քաշելով՝ ասաց,
 «Աղի ց ենք գալիս, աղից՝ հե՛ր օրհնած:
 Էլի ի՞նչ ես մեր ցավն՝ ա՛խ՝ դու, անու՛մ բաց»: —

ԲԱՐՊԻՆ (ՉԻՆԱՐԻՆ) ՈՒ ՎԱԶԸ

Բարդին մեր վազին ղնամիշ արեց:
 Ի՞նչ ես կուչ էկել»: — Նա նրան ասեց.
 Ես էլ որ չըլիմ, ի՞նչ կըլի քո բանն,
 Քեզ որ իմ տակիս շվաք տեղ չտամ:
 Ինձանով որ դու չգաս, փաթուրթվիս,
 Ի՞նչ կըլի քո հալն, էլ ի՞նչպես կապրիս:
 Բարակ քամին էլ հոգիդ կհանի,
 Էդպես սև օրը՝ Աստված տա՛ չըլի:
 Ինձ մտիկ արա՛, տե՛ս, ո՞ւր եմ հասել,
 Ինձ պես բոյ արա՛, որ ամեն մարդ էլ
 Մտիկ անելիս քեզ խելքը գնա,
 Շլինք ծռելով՝ ո՞վ պատիվ կտա:
 Ոչ ցից ա ինձ պետք, ո՛չ գերան, ձողի,
 Մեկ տուտս գետնումն, մեկը երկնքի
 Ամպի, անձրևի, քամու առաջին:
 Ճխկներս վեր քաշած, որ սուր ու կացին
 Չի հասնի, դիպչի իմ միջքին, ծերին:
 Բայց ձեր խեղճ սոյր հենց դուս է գալիս,
 Շուտով շլինքը կախ անում, թեքվում,
 Ոտի տակ ընկնում, մեկ հով դիպչելիս,
 Գետնին չոքըչոք դես ու դեն ընկնում:
 Ափսո՛ս էդ պտղին, որ դուք եք տալիս,
 Մեզ է՛դ սագ կգար, էս բարձր ծերիս»: —
 — «Ի՞նչ եմ անում ես՝ հաստ քոքն ու բոյր,
 Շատ բարձրանանք էլ՝ էլի մեր սոյր
 Է՛ն սիրտը չունի, գլուխ բարձրացնի»,
 Պատասխան տվեց վազը սիրելի:
 «Ո՞ւր թողանք մեր քաղցր պտուղն ու ճուխկը,
 Էլ ո՞վ կբանա մարդի տխուր միտքը:
 Էլ ո՞վ էն ազնիվ, էն սուրբ բաժակը

Կտա, որ հիշեն մեռլի հիշատակը:
 Որ մենք էլ ուզենք՝ մեր պատվի խաթեր
 Քեզ պես բարձրացնել տերև ու ճխկներ:
 Ղորդ ա՛քեզանով մենք փաթաթվում ենք:
 Բազի անգամ ու շվաքդ տեսնում ենք:
 Բաս է՞ն էլ, ասա՛ որ մեր բարի տերը
 Չունենա էսքան մեր տված խերը,
 Քեզ մեկ օր էլա՛ բաղում չի պահիլ:
 Լավ չի՛՝ բա՛ ընկամ՝ էսպես գրից անիլ:
 Ինձ որ պահում են, փորում տակս, ջրում,
 Ի՞նչքան ա քեզ խեր սրանից հասնում:
 Ինչքան սիրտդ ուզի, էնքան բարձրացի՛ր,
 Մի՛ հպարտանար, մեր դադրն իմացի՛ր:
 Մենք էլ որ պտուղ չտանք քեզ նման.
 Մեր նյութն ու դվաթը չկորցնենք էսքան,
 Ո՛չ կըկռանանք, ո՛չ կըցածանանք,
 Ո՛չ կբարակինք, ու կհաստա՛նանք:
 Բանից վախեցողն ու փորի գերին
 Էդպես կգիրանան, երկինքն կհասնին»: —
 Երկար բոյիցը, ու հաստ մեջքիցը
 Ի՞նչ խեր դուս կգա, կամ մեծ գլխիցը:
 Պտղատու մարդը ազնիվ վազի նման
 Պետք է խոնարհի, որ լինի պիտան:
 Բայց ա՛խ՝ բարդի մարդն մեկ շվաք տալիս՝
 Յա բաղի վախտ էլ քիչ մոտանալիս,
 Էնպես է կարծում, թե իր պահածն ա
 Երկիր ու աշխարհ: Ու գոռոզանա:

ԷՇՆ ՈՒ ԶԻՆ

Էշն մեկ օր պարապ արըշտոտալով,
 Երկար անկաջներն թափեթափ տալով,
 Թավալ որ տվեց, մոխրիցն վեր կացավ,
 Թե ի՞նչ տեղ գնա, ինքն էլ չիմացավ:
 Շատ էր էն օրը չունքի գոացել,
 Փորի հարսանիքն արել, կշտացել,
 Մեկ սաղ շաբաթ էր, փալանի երես,
 Կամ դագանակի, բեռնի համ ուտես
 Չէր ընկել աչքովն, քամակը դգվել,
 Դառն օրի ֆիքքը ի՞նչ կքաշեր էլ:
 Էսպես քունն առած, գլուխը ուռած,

Մեկ դոնով ուզեց, անց կենա, հանկարծ
 Ձիու խրխնջոցն ընկավ անկաջը,
 Լենացրեց շեքը, խլրշաց առաջը.
 Թափ տվեց քշոցն, մեկ թունդ փշտաց,
 Չունքի գործ չուներ, մեկ կուշտ էլ գռաց: —
 Ու ծանրագոգոթ՝ նա թավլեն մտավ,
 Բարով տվեց ձիուն ու բարովն առավ:
 Տերը տանը չէր իշի բախտիցը:
 Մունջ մունջ բաց արեց նա իր գրիցը:
 Թե ի՞նչպես է ձին էս դաբուլ անում,
 Որ իրան հանում են, մեյդան բերում,
 Շատ անգամ միսը պոկում ու դամշում,
 Որ ոտն ու գլուխը նա միշտ ման գալիս՝
 Դուզ բռնի, տերը վրեն նստելիս:
 «Քեզպես քյահլան ձին ի՞նչ կանե խրատ.
 Ո՞ւմ համար էս դու սովորում մարիֆաթ:
 Պարկի՛ր քո քեֆին, երբ սիրտդ ուզի,
 Չարթի՛ր դու ճաշին, էդ սիրուն փորի
 Ճարը տե՛ս, շնորքն ի՞նչ մատտահ բան ա.
 Որ քեզ էլ էդպես գլխից հանել ա:
 Տեսնի՛նք՝ աշխարքումն ո՞ւմին են պատվում,
 Նրա՞ն, որ գինին թունգով է լագում.
 Փորը հաստացրել, մեկ բան միտք չանում,
 Լավ ուտում, խմում, նայում իր քեֆին.
 Գիշեր ու ցերեկ բարձին, դոշակին
 Տասը լորանի ու հինգ գազանի
 Գլուխն ու փորը տալիս, որ շնթոխ:
 Տեղից վեր կենում, սիրտը քացախած,
 Ընկնում դուս ու տուն, որ մեկ բեզարած
 Պարկ ռաստ բերի, հետը գրից անի: —
 Թե նրան՝ որ իր արևն ու օրը
 Մաշում, սևացնում, հանում հոգին, որ
 Մեկ կտոր հացի բալքի, տիրանա:
 Էն էլ քրթիցը հանողն հանում ա:
 Շնորք, մարիֆաթն որ խեր ունենան,
 Մկները պետք է փիլիսոփ դառնան:
 Մենք որ չենք սովորում, օսա՞լ ենք ապրում,
 Ա՛նբախտ՝ մեր գրլուխն շառից ազատում:
 Դորդ ա, մենք էլ մեր չարչարանքն ունինք,
 Շնորքի համար չի՛, պետք է որ տանինք:
 Բեռըս քամակիցս որ չեն վերցնում,
 Ու բրախ տալիս ախպսում, չոլում,

Հավատացի՛ր ինձ՝ հենց իմանում եմ,
 Աշխարքն իմ փայն ա, էլ ֆիքր ե՞րբ կանեմ:
 Ղուլան ու փալան, ոռտեն ու նոխտա
 էնքան եմ պատին քսում, որ էն ա
 Բարդանի շալը, ծղնոտ ու կաշի,
 Վա՛յ տեր կանչելով քերվում, որ մաշվի:
 Հե՛րը անիծած՝ ի՞նչ եմ դարդ անում,
 Թող ջանը դուս գա տիրոնչն՝ եմ ասում»: —
 «Ձեր սոյն է՛ն սոյը չի, որ բան հասկանա,
 Ի՞նչ ասեմ, դղումդ որ լավ ներս գնա»: —
 Ձին անսաս նրան պատասխան տվեց.
 Ու իշի բերանն էս խոսքովն ցխեց: —
 «Ղորդ ա, երբ քանի ես քուռակ էի,
 Էնպես քոթագը ինձ չէր դուր գալի.
 Ամա որ հիմիկ խելքս էկել, հասել,
 Աշխարքի բանը սկսել ճանաչել,
 Տեսնում եմ, որ իմ էս կերած հացն էլ
 Էս պատիվն, դուլլուղն, որ ինձ տալիս են,
 Իմ մարիֆաթի հունարն ա, ու էն
 Քոթակ ուտիլը: Որ ինչ սհաթի
 Դուս եմ գալիս ես, նայում եմ աղի
 Ծառեքը կանգնած, ինձ են սպասում,
 Մեջքս թիմարում ու լավ զարդարում:
 Թագավոր, իշխան ինձ են մտիկ անում,
 Որ նստին վրես, իրանց փառքն ցո՛յց տան:
 Առանց ինձ նրանք ի՞նչ օր կունենան:
 Քանի՞ ինձ պես ձի, իշի չեմ ասում,
 Որ խաթրդ մնա, մեր բանն եմ պատմում,
 Քանի՞ բոզ յաբու՝ առըխ ու մաշված,
 Քամակի ոսկոռքն հենց բիզ բիզ էլած,
 Էս օր չոր խոտի կարոտ են մնում,
 Տաք գոմի հասրաթ՝ ցրտում ու սովում
 Տանջվում, չարչարվում, յա սոված սատկում,
 Յա բեռը կրում»: -
 «Շնորքն, մարիֆաթն ով ասի, վատ ա,
 Գլուխը հաստ ու ծուծը բարակ ա:
 Չե՛ս լսել, ով որ բանից գլուխ ունի,
 Ամեն լավ տեղի նա միշտ հասանի:
 Էնպես հաստագլուխն՝ որ դու ասում ես,
 Փողն ու շորն էս օր թե ձեռիցն առնես,
 Պետք է ջուր կրի, կամ համալ դառնա,
 Կամ թե չէ սովու դոնեդուռ մուրա:

Շատ դուրվաթի տերն թե շնորք չունի,
 Քոչք, սարայումն էլ շատ վախտ չի գիտի,
 Ընչո՞վ իր վախտը որ անց կացնի:
 Դուռն է դուս գալիս, ոտն է բեզարում,
 Քնում, թե խմում, գլուխը շշմում:
 Մեյդանում կանգնում, նա թոզ կուլ տալիս:
 Բամբասանք անում, մեկին տեսնելիս:
 Գրքի հոտ չառել, որ նստի կարթա,
 Միրտն մխիթարվի, միտքը գորանա,
 Փեշակ էլ չունի որ հետը ընկնի.
 Էսպես ժամանակ, կյանք չկորցնի:
 Էսպես ճարակտուր, կամ քնի ձեռին,
 Կամ ուրիշ բանի նա ընկած ջանին,
 Օրը կորցնում, քիսեն դարդակում,
 Իր կյանքն էլ հետը նաղդում, սաղացնում:
 Ո՛չ կերածն ունի համ, ո՛չ խմածը,
 Գլուխը թշշած, սիրտը խառնրված.
 Իր ազիզ արևն քիչ քիչ վերջացնում,
 Անպետք աշխարքս գալիս, էլ եղ գնում: —
 Չէ՛ քանի տերս առաջիս ունիմ,
 Որ չի միտք անեմ, քար պետք է ըլիմ.
 Թե նա իմ խերն ու ուզել, կամեցել,
 Մարիֆաթ, շնորք տվել մեծացրել,
 Անշնորք, անկիրթ, բռի կենդանին
 Համ այլոց է վնաս, համ իր խեղճ ջանին»: —

ԽՈՁՆ ՈՒ ԵՁԸ

Խոզն ի՞նչ գլուխ ունի, որ ինչ գրից տա,
 Բայց մեկ օր եզին սկսեց խրատ տալ նա:
 Խոզ ու խրատ
 Տո անհավատ:
 Լսի՛ր՝ սի՛րելի՛ սատանին նալաթ
 Խոզ փիլիսոփա քի՞չ կան՝ բե՛ մուրվաթ:
 «Իրավ որ եզն ես՝ հո սուտ չեն ասում
 Մարդիք ու կապում, լծում քեզ, տանջում:
 Արաբա ու սելն՝ քո բեռն ու բաժին.
 Վար ու ցանք, քութան միշտ քո շըլնքին:
 Ախրը խերդ ի՞նչ ա, կուզեմ իմանալ.
 Շատ օր սոված ես դու կալսում մեր կալն:
 Տուն որ գալիս ես՝ մեկ բուռը խոտ էլ

Չեն ուզում քեզ տան: Քո բերած մալն էլ
 Չեռիցդ խլում, քեզ մաղբուն անում,
 Իրանք վայելում, քեզ սոված թողում: -
 Մարդի հախիցը եղպես չեն վեր գալ.
 Քանի ձեռիցդ կգա, քե՛զ հալալ:
 Քանդի՛ր գյոռբեգյոռ մարդի տունն ու տեղը.
 Ծծի՛ր նրա արինն, քամի՛ր նրա եղը:
 Ոտնատակ արա՛, քանդի՛ր հանդն ու բաղը,
 Կե՛ր նրա մասիլն, հանի՛ր աչքի պտուղը:
 Ո՛չ հավին խնայի՛ր, ո՛չ նրա ճվին:
 Ի՞նչ ես հարցնում, մարդ միշտ իր գլխին
 Պետք է հանապազ մուղայիթ կենա,
 Աշխարքը դմակ, ձեռքդ դանակ ա,
 Որդիանց հասնի, կե՛ր, ու փորդ արա՛:
 Ո՛վ ըլի, ըլի, ի՞նչ ես ֆիքր անում,
 Էսպես եկել ա աշխարն՝ էսպես գնում:
 Թե տեսնող ըլի, գլուխդ էլ կախ քցի՛ր,
 Ինձպես խոնչալով գնա՛, հեռացի՛ր:
 Կատվի ձագ գտնիս, թե հավի ճուտը,
 Կե՛ր ու քեֆ արա՛, թո՛ղ էրվի սիրտը:
 Տանն էլ մի մնար, որ մեկ խոսք ասեն,
 Դուս արի, գնա՛, որ խիալ չանեն:
 Օրն հազար մարդի տուն էլ որ քանդես,
 Էլի դեռ քիչ ա, որ լավ մտածես: —
 Էսպես եմ արել, էսպես չաղացել
 Որ ճրաքուս էկել, աչքերս լցվել:
 Դու եղպես փեղի նման չորացել,
 Շունչդ դուս կգա, թե մեկ փչեն էլ:
 Տեսնինք ո՛վ ա քեզ ասում՝ ա՛ֆարիմ.
 Կամ ինձ բազուխաստ անում, որ պատժվիմ.
 Ասած է: Հաստ ու բարակն է մեկ գին.
 Վա՛յ ու հազար վա՛յ բարակ մանողին»: —
 Խոզն իր խոզությունն ձեռից չի թողալ:
 Մեր եզն սկսեց իր բերանը բանալ:
 «Ցեխն ա քո ջանը, գնաս, տաս թավալ.
 Հայրաթ որ եղպես կուզես դու խոսալ:
 Ի՞նչ օգուտ ունի էն քաղցր արեգակն,
 Կամ էն՝ երկնքի պայծառ, լուսնիակն,
 Որ լիս են տալիս, իրանք մեր մտնում,
 Մեզանից մեկ քաղցր խոսք էլ չեն լսում:
 Կամ անբան երկիրն ո՛ւմնից խեր ունի.
 Որ հազար բարի տա ամեն տարի:

Անձրեր գալիս, արեր բացվում,
 Մար ու ձոր էնպես ցնծում, ու ծաղկում:
 Էն խեղճ մեղրաճանճն էլ որ չի քնում,
 Աղքատ, հարստի բերան քաղցրանում:
 Վարդն՝ որ իր հոտը չի պակասցնում,
 Ծառն՝ որ իր պտուղն ինքը չի՛ ուտում:
 Հողը ծառին է նյութ տալիս, պահում,
 Ծառը հողին միշտ շվաք անում, սիրում,
 Երկինքն անձրեն աս փայ տալիս երկրին,
 Երկիրն ծովերիցն Բարձրացնում ամպին:
 Սրանք որ չեն ուզում, իրանց մենք պաշտենք,
 Ընչի՞ չի պետք է մեկ խեր էլ տանք մենք:
 Ի՞նչ վնաս ունիմ, որ ես աշխատում,
 Հազար որբ, խղճի կարիքն լցնում,
 Էս առողջ ջանը էլ ո՞ւր աս տվել
 Աստված՝ որ չուզեմ բանի պետք ածել:
 Էն երկրի խոտը ի՞նչ սրտով ուտեմ,
 Էն աղբրի ջուրը ի՞նչպես ես խմեմ,
 Որ աշխարքումս բանի պետք չգամ,
 Ի՛մ գլխիս նայիմ, ի՛մ ցավս հոքամ:
 Ես հո իմ փորի հմար չեմ աշխատում,
 Որ կերն պակսելիս՝ լամ ու տրտնջամ,
 Սրբերին էլ ի՛նձ են մատաղ անում,
 Ով մեկ մեծ մուրազ ունի իր սրտումն:
 Ամա քե՛զ՝ անբա՛ն,
 Թուրքն էլ չի սիրում, ջհուղն հո ասում:
 Ո՛չ գառն աս հետդ ման գալը ուզում,
 Ո՛չ կով ու ոչխար իրանց մեջ թողում:
 Ով մեկին մեկ մատ անուն է դնում,
 Խո՛զ է ասում նրան, կամ գոջի կանչում:
 Քրիստոնեն էլ որ քեզ տուն է թողում,
 Թուրքի, ջհրդի ջգրու է անում:
 Մեյդան դուս գալիս, շունն էլ վրեղ հաչում:
 Մեր հացն որ չուտես՝ կարո՞ղ ես ապրիլ,
 Որ եղպես ռեխդ սկսում ես ցրվիլ:
 Խոզինը ցեխն է, կամ մուռտառ տեղը,
 Լավ միտքն է՝ որ կընկնի նրա խեղքն, դուղը:
 Դու լագողներիդ՝ է՞ղ խրատը տու՛ր,
 Որ տնքանդություն անեն, հասնին ուր:
 Ես իմ աշխատանքն ձեռից չեմ թողալ,
 Քանի շունչ ունիմ ու խեր կարեմ տալ:

Իմացողի հմար ես չեմ աշխատում,
Խեր տալն եմ ուզում, տեսնում, մխիթարվում»: —

ՄՇԵՑԻ ՀԱՅՆ ՈՒ ՈՍԿՈՈՒ ՓԵՇՔԱՇԸ

Մեկ մշեցի հայ մեկ քաղաք մտավ,
Աբեն ուսին քցած՝ որ լիս չի ընկավ,
Ձեռի դագանակն, գլխի ֆասն, չարուխն
Հենց տեսան թե չէ էն քաղաքի խալխն,
Կոո՝ ձեն տվին, Մխո՝ կանչեցին,
Էլ ֆոտած եմիջ, խնձոր, սերգնիլ
Չմնաց, նրա գլխին քցեցին,
Շորումն, հաքին սաղ տեղ չթողին.
Որը բեղն ձգեց, որն արեն քաշեց,
Որն վզաքոքին, որն ֆասի ծերին
Մուշտի ու քացի լավ տրաքացրին:
Ծեր մարդիքն էլ նրան, որ մատով տայիր,
Հազար տեղ կունդկի կտային, որ փշեիր,
Իրանց հունարը ցույց էին տալիս,
Բողազ ճոթռելով, նրա վրա գալիս:
Մեր խելոք Հայը՝ անհավատ երկրում՝
Մեծացած՝ հազար թոգում, չվանում
Գլուխ, ոտը դրել է, եղ դուս պրծել.
Սուսը, փուսն քաշեց, դեռ տեղ չէր ճարել,
Գնաց մյուս օրը, քունջ, պուճախ ընկավ,
Մեկ եքա ջվալ ոսկոռ մոտ տարավ,
Էս նոր փալանն էլ որ ուսին դրած
Չմտավ քաղաքն նա ուռած, ուռած,
Քարերն էլ տվին ծափ ու ոտն առան,
Բայց ինչ նրանք տեսան, չտեսնի քո դուշմանն,
Ով ծպտաց թե չէ, կամ շվացրեց,
Կոռն ոսկոռը առաջը քցեց:
Մեկ, երկու, իրեք՝ էլ իշխան չմնաց,
Որ չառնի փեշքաշն, մնա աչքը բաց,
Ղալմաղալն ընկավ սաղ քաղաքի մեջ,
Թագավորն լսեց ու նրան ուզեց:
«Ծո ի՞ մալ էնեմ քո խոքուդ դուրբան
Գլուխս քո օդաց խողն, ես քո ծառան:
Վալլախա՛, մեր սուրբ Կարաբե գինա,
Զմլա խենթ ճժեր չոլում էլ չկա:
Ծո ծովի ձեր վիզն, մեկ շեն օր մտնիս,

Շներ կխաչեն՝ մարդի տեսնելիս:
 Մարդիք կխանչեն՝ խեղը խաց կուզեն.
 Մարդիք զիմ վրա զմլա ձեն կխանեն,
 Իմալ էնեմ, շատ օր էլ միտք էրի,
 Էս աղեկ բանը ֆիքքս բերեցի:
 Մզա ըխտիարն էլ իմ առին չի,
 Ինչ ամր կենես, վըր իմ էս աչքի»:-
 Թագավորն բերանն ու փորն հինգ սհաթ
 Բռնած՝ մնացել էր ձեռաց գնացած:
 Խելքը որ մի քիչ գլուխն հենց էկավ,
 Տոնլուդ, ճամփի խարջն էլ ինքը արավ:
 Ծաղր անիլն մեկ մեծ հունար, լավ բան չի,
 Շատ վախտ էլ՝ անողն իր ոսկոռն կառնի:

Էս ներքևի գրած ոտանավորը էնպես մարդի վրա է գրած, որ ո՛չ գիր գիտի, ո՛չ գրի գորություն, ու գրողի վրա էլ՝ բերանը կցրվի: Իմ աշխարհաբար գրածների գլուխը՝ շատ անգամ է էսպես բան տեսել, մարդի միտք չեն հասկանում, հենց իրանց իրանց խոսում են: Մեկ օր էլ մեկիցը էսպես բան իմացա, ու ի՞նչ պետք է արած, լավ կըլի, որ դերձիկն իր գազը, մաշեկարն իր բիզը, փինաչին իր ճոնդը, փոնչին իր գունդը՝ լավ ճանաչեն, տեղըները ծանր նստին, ամա չի ըլում: Ինձանից խրատ չի հասնիլ, ամա մարդի սրտին դարդ է դառնում, երբ էնպես օմքին էլ ա խոսում մարդի վրա, որ իր անունը դրուստ գրիլ չի գիտի: Ղորդ են ասել՝ թե տանու տերտերին օրհնյա տեր չի ըլիլ: Ինչնիցե՛ թուր ու թվանք չունիմ, արգա գրիլ պետքը չի, թո՛ղ բլբլուլը խոսի:

*Էշն ի՞նչ գիտի վարդն ի՞նչ գատ ա,
 Նրանը փալանն (ու) թավալ տալն ա:*

ԷՇՆ ՈՒ ԲԼԲՅՈՒԼԸ

Բացվել էր գարունքն, սար ու ձոր ծաղկել
 Անուշ հոտն ու հովն ամեն տեղ բռնել:
 Ամեն աշխարհից, հեռավոր տեղից
 Փախած, կորած դշերն իրանց բներից
 Էկան, որ գարնան գալն շնորհավորեն,
 Մեր ու ձագ նստած ծառերի վրեն,
 Թփերի տակին, սարերի գլխին,
 Իրանց սրտի քեֆն հայտնել կուզեին:
 Բայց պարկեշտ բլբլուլն իր երված սրտի,
 Իր սիրուն վարդի սերն ու իր մտքի
 Հասրաթն ու Էշխը բերան բերելով,
 Խոր ձորում նստած, դարդերը լավով,
 Նայում էր ջրին, իր վարդի թփին,

Ուզում էր բացվի ա՛խ՝ իր սիրելին:
 Բայց վարդն անհրավ մնացել էր փակ,
 Խեղճ բլբլուլի սիրտն դառել էր կրակ:
 Մեկ չոր քարի վրա մնաց կուչ էկած,
 Աչքը իր վարդի երեսին քցած,
 Լալիս էր, էրվում, «ա՛խ՝ վա՛րդ իմ կարմիր՝
 Բացվի՛ր՝ երեսիդ մեռնիմ, ա՛խ բացվի՛ր:
 Կամ իմ հոգիս էլ ա՛ն, քո հետդ տա՛ր.
 Կամ էրված սրտիս արա՛ դու մեկ ճար»:
 Մար ու ձոր նրա սուքն էին անում,
 Ծառ, ու թուփ, ծաղիկ նրա հետ ցավում,
 Բայց ձեն չունեին՝ որ մեկ անցվորի
 Եդ պատմեն, որ նրան մեկ չարա անի:
 Էս դառն հաղաղին սատանի քամին
 Ո՛րդիանց հանեց մեր կորած իշին:
 Քունն էր հատել, թե փալանը ծովել.
 Խոռակը պակսել, քիթն քամի մտել,
 Գելն էր հետ ածել, թե տերը դնքսել,
 Նոխտեն կտրվել, թե բեռից փախել:
 Անկաջները խլշացրած
 Պոչը ցցած, գունենն քոքած.
 Մարնըվեր ընկած, որ չէկավ առաջ.
 Էն հաստ գլուխը թափ տվեց, գոաց,
 Էն մուռտառ դունչն էլ՝ որ վրա բերեց,
 Անմեղ վարդի թուփն, կոկոմն որ բռնեց,
 Մշրեց ու գոաց մեր էշ խնամին.
 Մար ու ձոր իրանց աչքը փակեցին.
 Ղշերը թռան՝ ա՛խ, ո՛խ քաշելով
 Ծաղկներն երեսներն ծածկեցին՝ լալով,
 Իմ անմեղ բուլբլուլն գլուխն թնի տակին,
 Դեռ չէ՛ր հեռացել որ իր թշնամին
 Հենց ոտը փոխեց, ընկավ ցխի մեջ.
 Էլ ճանճ ու ագռավ չմնաց, վազեց
 Ղոթուր մեջքն, ուսերն յարալու արեց,
 Արինն քամակիցն շոռալով փախավ:
 Թրքահոտ գոմումն կանգնած միտք արավ:
 «Հարամ ըլի ինձ էս հաստ գլուխն էլ,
 Էս գեշ անկաջներն, էս կոպիտ բոյն էլ.
 Որ ո՛չ գռալով, ո՛չ քացի տալով
 Ճանճին էլ ա չեմ վախացնում, ա՛խ ո՛վ
 Իմ հալիս կըլի, վա՛յ նրա օրին,
 Վարդն էլ համ չի տալ իր դարդակ փորին»:

Էլի բլբլուլի էրված հոգին էր
 Որ միտք անելով իր դառը ցավեր,
 Էկավ, վարդի վրեն կանգնեց, սուքն սկսեց:
 «Աննման իմ վա՛րդ» ողբալով ասեց,
 «Թագուհի իմ վարդ՝ հոգուս սիրելի,
 Անունդ հիշելով, սիրտս խորովի,
 Ընչի՞ դառն աշխարս քեզ բերեց բիամ,
 Որ մեկն էլ ա չի՛ իմանում քո համ:
 Երկինքն ա տեղդ, ընչի՞ ես մնում,
 Իշի կերակուր, էս փշի միջում.
 Քանի փուշ ու էշ դեռ կան աշխարքում,
 Կմնաս անտեր: Է՛ս եմ միտք անում,
 Ու գլխիս տալիս, էրվում, խորովվում:
 Քո սերն հանապազ կպահեմ իմ սրտումն,
 Բայց ու՛մ ասեմ, ո՞ւմ, իմ դարդերս՝ ա՛խ ո՞ւմ.
 Էշն ի՞նչ գիտի դադրդ՝ սրտումս էլ պահեմ,
 Քեզ, ամեն խաթից միշտ էլ ազատեմ,
 Էլի դեռ քանի իշի հոտը կա,
 Մեզ էս աշխարքումս մեկ չարա չկա:
 Յ՛ա դու ինձ էրի, մեկ օր պրծնիմ,
 Յա թև ա՛ն, թռչինք՝ երեսի դ՛մեռնիմ»:

Իմ սիրուն բլբլուլ՝ մի՛ էդքան ցավիր.
 Կա՛ց մեր միջումը՝ քո վարդը գովի՛ր,
 Էշը թրքումն ա իր ծնունդն առել
 Էլի թրքի հոտն նա կուզի առնել,
 Քեզ վարդ, մանիշակ, քեզ ծառ ու ծաղիկ
 Աստված փայ տվել, բլբլուլ գեղեցիկ:

ԱՍՍՅՎԱԾՔ

ԽԱՆԸ

Ժամանակավ մեկ նաքյազ հարուստ կար.
 Մեկ որդի ուներ, էն էլ անհունար:
 Մեռավ, մեկ միլիոն նա փող եղ քցեց,
 Որդին խան դառնալն մտքումն դրեց:
 Նալաթ սև սիգին, մարդ ի՞նչ կամենա,
 Որ փողով չճարի, ջանը դինջանա:
 Խանությունը որ գտավ, ու պրծավ,
 Բեկլարբեկու տեղ ճարել կամեցավ:
 Էն էլ ձեռք բերեց, սիրտը դինջացավ:
 Հիմիկ էլ վազիր լինիլ ուզեցավ,

Կամ թագավորի դռանն ու քովը
 Մեկ մեծ գործք ճարիլ անցավ մտքովը:
 Ղոնշունի գլուխ ըլիլ, խաչ, նշան
 Դոշին քաշ անիլ: Էս էր նրա բանն:
 Բայց մեր խեղճ խանի ծուծն ու գլուխը
 Հենց դարդակ էին, որ քամեիր, ծուխը
 Քթովն դուս կգար, այբի կտոր չկար:
 Շնորք, մարիֆաթ փողով ո՞վ կտար:
 — Ա՛յ իմ անխելք խա՛ն՝ թո՛ղ էդ քո ֆիքրը:
 Բայց չէ մեր խանի է՛ս էր հենց միտքը,
 Որ վազիր դառնա, կամ դոնշունի գլուխ.
 Նստի դիվանուն, սրտի սոխն ու ոխն
 Հանի, ամենին հրաման անի:
 Որին կպչի նա, իրան չէր հայտնի:
 Բայց նրա շնորքն հենց իր միլիոնն էր,
 Էնդով էր ուզում բոլորը ճարեր:
 Քոշք ու ամարաթ՝ լավ բարաթ սարքեց,
 Խազինի դուռը, քիսեն բաց արեց,
 Աշխարք մնացել էր վրեն զարմացած,
 Ո՞վ ասես՝ որ նրա հացին չէր նստած:
 Ջուռնա, նադարա միշտ դմբում էին,
 Նրա ամարաթումն, ու նա իր քեֆին
 Նոքար ու ֆառաշ ոսկով զարդարած,
 Ամեն կողմիցը նրա կուշտը բռնած:
 Կառեթումն էլ որ չէր նստում փքված,
 Հենց իմանում էր, սար ու ձոր չոքած՝
 Իրան էին միշտ գլուխ վեր բերում,
 Չունքի սաղ քաղաքն նրա հացն էր ուտում:
 Ում լեզուն սուր էր, փորը մեծ ու հաստ,
 Փորըսող նրան գովում ամեն վախտ:
 Մկան պոչի պես կուչ ու ձիգ անում,
 Գլուխը փչում, աչքը թոզ ածում.
 Լիրբ լեզվով նրան երկինքը հանում.
 Իմաստությունը, շնորքն մեծացնում.
 Հոգին հանում ու քիսեն դարդակում:
 Խանի սիրտն էսպես կատվի ձեռի էր,
 Էսպեսի վրա նա քաղցր աչք ուներ:
 Ինչ սհաթի էլ հացն ուտում էին,
 Ծիծաղում վրեն, լափ ածում գլխին:
 Բայց ո՞վ չի գիտի, թե փողը՝ ձեռի
 Կեխտ ա, ու մեկ օր կհատնի, կպակսի:
 Միլիոնը գնաց վայ տեր կանչելով,

Խանն էլի փորի Ֆիքրը քաշելով.
 Էլաժն էլ տվեց քամուն, ու կերավ.
 Ինչ սրտումն ուներ, սատանեն տարավ:
 Վազիրությունը ու մեծությունը
 Ղոնշուն ունենալն, իշխանությունը
 Վաղուց էր խեղճը աքլորին բարձել:
 Փորը կարաս, ոռքն էլ ծակ, գլուխն էլ:
 Ինչքան էլ աժես, հերիք ե՞րբ կասի,
 Վա յ նրան, որ փորին կդառնա գերի:
 Խեղճ խանի բանը քիչ քիչ շլոր դառավ
 Ձեռը պակսեց ու փողի տուտն հատավ:
 Միլիոնն էլ գնաց, զուռնեն էլ, սազն էլ:
 Ազիզ բարեկամք՝ հո վաղ հեռացել:
 Սառած ջաղացի պես մնաց կանգնած:
 Էլ ո՞վ նրա դուռը կգար, կաներ բաց:
 Վիզն էլ բարակեց, երկուտակ փորն էլ,
 Միս, մորթի, կաշի երեսին կպել:
 Էսպես նա իրան կանոն էր շինել,
 Երբ մարդ ուզում էր պատճառն հարցնել,
 Է՛ն ախն էր քաշում, որ հետը հոգին
 Ուզում էր դուս գա, ասում հարցնողին:
 «Ով էս աշխարքումն որդու լավություն
 Կուզի, թո՞ղ տա նրան շնորք, կրթություն:
 Խազին, դովաթ կերթան, կփչանան,
 Մարդիս իր ուտումն կմնա միայն»: —

ԲԱՂԴԱՏԻ ՃԱՍՓՈՐԴ ԷՇԸ

Եփրատ գետի կանաչ դրաղին
 Կենում էր մեկ խեղճ ռաչպար:
 Անունն Հասան. իր հավատին
 Արի, բարի, արդար, անշառ:
 Մեկ էշ ուներ մեր Մուսուրմանն.
 Միրում, պաշտում ախպոր նման:
 Էնպես էր նրան թիմարում, պահում,
 Խերն ու լավությունն ամեն տեղ գովում.
 Լիսը բացվում էր, թե օրը մթնում,
 Քամակին բազմած՝ Հասան տուն մտնում:
 Մտքի հետ ընկած վախտն նոխտեն թողում,
 Էշ ախպորն Էնպես էր նա հավատում,
 Որ նա իր բեռը միշտ տուն կտանի.

Թե ուզենա, մարդ ճշմարիտն ասի,
 Էշն իմաստուն էր, խոսիլ պետքը չի՝
 Գլուխն էլ շատ հաստ, կոխքն ու անկաջն էլ:
 Բուր սուրահի, տեսնողի աչքն էլ
 Հետո գնում էր, հենց զգաստ, հպարտ էր:
 Հասանի դարդերն ցրվում զոալով,
 Մեծ մեծ անկաջներն թափեթափ տալով:
 Միրուն բոյն դորդ ա՝ քաշում, մաշում ա
 Մեր սիրտը, բայց մեջը ոչինչ խեր չկա,
 Երբ գոգրեն դարդակ ու ծուծը բարակ
 Մարդ չի ճանաչում ո՛չ էշ, ո՛չ քուռակ:
 Խելք է հարկավոր: Պարոն էշն քիչ, շատ
 Էստուց էլ ուներ, էլ ի՞նչն էր կիսատ:
 Բեռի տակին չէ՛ր բուդուրմիշ ըլում:
 Աչքը առաջին. դուզ ճամփեն գնում:
 Դբի դեմ գալիս նա շարժում կամաց,
 Ինչպես մեծ մարդը իր բաղումն կանաչ:
 Անվանի Սադիկն էնպես է գրում,
 Թե ճշմարիտ խելքն էնդում ա մալում,
 Որ իմստունի խրատը լսենք,
 Ու բեռի տակին բնավ տնքալ չենք:
 Կտանենք անսաս: Տեղն ընկած վախտն էլ
 Կհամբերենք, գլուխ չենք ցավացնիլ:
 Մեկ անգամ Հասան իշի վրա բազմած՝
 Գնում էր քաղաքն նա երիշ քաշած:
 Մեկ դարվիշ էկավ փետով նրա առաջն:
 Միրուք, մազն սպիտակ: Մեկ պոպոզ գլխին.
 Հասան տեսավ՝ ձեռն դրեց ճակատին:
 «Բարի օր՝ աչքի լիս»՝ ասեց դարվիշն:
 «Փեղամբարն օրհնի քո ալիշ, վերիշն:
 Էդ քո տակին ի՞նչ էշ ունիս սիրուն»:
 —
 «Դարվի՛շ բաբա՝ իմ մխիթարությունն,
 Ընկերն էս էշն ա. իր գեղեցկությունն
 Խելքովն ավելցրել, իմ սիրտս առել
 Խոնար, հնազանդ, ճամփին վելագ էլ:
 Նոխտեն թողում եմ, իր գլխու գնում
 Ամեն ժամանակ, ու ճամփեն գտնում:
 Չէ՛ թե ես սրան, սա՛ է ինձ պահում:
 Հոգիս էլ ուզեն, կտամ սրա գնում:
 Քսան թուման էլ տան, չեմ ծախիլ սրան»:
 «Թե կուզես, հարիր ես կտամ դրան»:
 —
 Շատ ուրախությամբ սուրբ դարվիշն ասեց,

Որ կակղի Հասանն ու ղիսին նայեց:
 Հասան իր իշին՝ իր աչքի լսի
 Հետ չէր փոխիլ հեչ, ամա թումանի
 Ձենն որ իմացավ, ջանը դող ընկավ:
 Փողն ո՞ւմ չի խաբել: Հասան բռնացավ.
 Ի՞նչ պետք է արած: Ձեռը բարձրացրեց,
 Էն ա բարըշիլն էր նա ուզում հենց:
 Դարվիշն միտք արեց ու խոսքը փոխեց,
 Ուրիշ թահր նրա գլուխը փչեց:
 «Նհախ ասեցի, որ իշիդ ծախես,
 Գիտեմ, որ դրան դու շատ սիրում ես:
 Խեղճդ գալիս ա, աչքիցդ եմ տեսնում,
 Լսի՛ր, ի՛մ որդի՛ տե՛ս, ի՞նչ եմ ասում:
 Շատ կարելի ա էնպես բան արած,
 Երկուսիդ բիրդան հացի հասցրած
 Ասա՛ ինձ՝ էշդ հեչ գիտի՞ խոսիլ»: —
 — «Հեչ մեկ բառ էլ ա, ի՞նչ պետք է ծածկիլ»: -
 — «Կամ գրել, կարթալ, խելքը բան կտրել,
 Աշխարքի խերն ու շառը ճանաչել»: —
 «Ի՞նչ ես հարցնում»: — «Բաս որ էդպես ա,
 Էդ էշը ուրիշ քյամալի տեր ա:
 Պետք է պատմություն, աշխարհագրություն,
 Լավ գիտենա, ու փիլիսոփություն»: —
 Ա՛խ ի՞նչ ես դարդակ խոսքեր դու խարջում,
 Ա՛յ դարվիշ բաբա՛ ու գլուխս տանում:
 Էդ որ գիտենար, դու ի՞նչ ես կարծում,
 Էլ մտիկ կտա՞ր դնչիս, կմռար:
 Ինձանից էլ հո՛ դա անց կրկենար:
 Էշն էլ որ ախրը փոլիսոփ դառնա,
 Էլ ո՞ւր կորչին բաս Դարվիշ ու Մոլլա»: —
 «Գեղ տեղ մեծացածն քեզ պես միտք կանի,
 Բերանդ էլ որ քեզ քաշես, լավ կըլի:
 Էշ փիլիսոփա՞ : — Ի՞նչ զարմանք բան ա,
 Էդպես հրաշք մկամ աշխարքումս կա՞ :
 Մուտ սանիաթ չունիմ, քեզ խորհուրդ տալիս,
 Կամ ա՛ն էս քիսեն, կամ լսի՛ր խոսքիս:
 Թո՛ղ սիրելի Էշդ մեկ Մեքքա տանիմ,
 Աչքը բաց ըլի, ես գլխին կանգնիմ:
 Մեկ քանի վախտ դու հուփ տուր քիչ սրտիդ,
 Թե որ բարով գանք, ու տեսնիս իշիդ,
 Ի՛նչքան լեզվների դա տեղյակ կըլի,
 Որ Քյաբը գնա, ուխտ անի, տեսնի:

Մենակ սրա աղոթքն ու արած նամագն
 Իրան էլ կտա, քեզ էլ քո մուրագն:
 Թե ջրի պես դա դուռան չկարթա,
 Իրանից նոր բան չըշինի, դուս տա,
 Աշխարքի շնորքն դա մարսած չըլի,
 Երեսիս թքի, ինձանից ուզի
 Դրա ջառըմեն: Ի՛մ վզիս ըլի:
 Տարի չքաշի մեզ եղ կտեսնիս,
 Փողն էն ժամանակն դու կիտուկ կանես:
 Կամ բանը կտրի՛, հարիթ թումանն առ,
 Կամ թո՛ղ՝ մենք գնանք Մեքքա բարաբար»: —
 «Թողի»՝ ասեց մեր հաստագլուխ Հասանն:
 «Ի՞նչ եմ անում փողն, որ ունիմ դրան:
 Ափսոս եմ գալիս, վախտը չկորչի:
 Էն ի՞նչ փառք, պատիվ, էն ի՞նչ աչք կըլի,
 Որ տեսնի՝ տակիս էշը գուռանի
 Համն առած՝ եղ գա, ինձ տանի, բերի:
 Աստված ձեզ բարի ճամփա տա, գնաք,
 Ու սաղ սալամաթ բարով եղ դառնաք»: — —
 Ասեց ու Հասան իշիցն վեր էկավ,
 Աչքերին պաչեց, բարով տվեց, առավ:
 Դունչ, անկաջ ու պոչ մեկ լավ տնդդեց.
 Դուլան ու փալանն, ոռտենն դրստեց,
 Նոխտեն ու բիզը քրցած նրա վիզը,
 Հոքոց հանելով, Դարվշին տըվեց:
 «Թասխարս բաշխի՛ր իմ էշ հոգի ջան».
 Լալով, կսկծալով ասեց մեր Հասան:
 «Ես չէի թողալ քեզ եղպես միայն:
 Հալալ ձեռի եմ քեզ էս օր հանձնում:
 Աստծո՛ւն ամանաթ՝ մեր հանդումն, չոլումն
 Ի՞նչ պետք է սովրիս, որ տանը մնաս,
 Երկիր չտեսնիս, աշխար ման չգաս:
 Ճանճի, ու բոռի, բզեզի ձեռին
 Դու եսիր դառնաս, կորցնես քո գին:
 Գնա՛, սրա աղոթքն քեզ միշտ կպահի,
 Միրտդ ուրախ բռնի, իմ անունս հիշի:
 Մեկ քանի ծունր էլ ինձ համար դու դի՛ր,
 Ուսումդ ա՛ռ ու էլ շուտ վերադարձի՛ր:
 Մահմադի աչքը վրեղ քա՛ղցր ըլի,
 Փշվի փուշ ու քարն, որ քեզ կդիպչի»: —
 Ինչպես որ էլավ՝ սուրբ Դարվիշ բաբեն
 Կուզ կուզ անելով բազմեց իշի վրեն:

Լեն շորերն չորս կողմն փռված՝ ճուղլակ,
 Ոտներն աջ ու ձախ ընկած քաշ ու կախ:
 Էշը գնում էր, տերը ձեն տալիս:
 «Խոսքը խո սք ա հա՛, տարին անցնելիս,
 Ես ձեզ կսպասեմ»: — Ասեց ու ոտով
 Ընկավ նա ճամփա՝ Դարվշի փեղով:
 Հոգին բերնին կպած՝ նա գեղը հասավ,
 Ու տանը նստած՝ մունջ մունջ միտք արավ:
 Աստուծով էջս շատ քյամալի տեր
 Դառած եղ կգա: Է՛ն վախտն տեսնողներ
 Թո՛ղ զարմանան ու աչկրներն դուս գա,
 Հիմիկ ի՛նչ խոսիմ, թո՛ղ նա եղ դառնա:
 Մեկ տարուց եղև իրար մի տեսնինք,
 Իրարից փափագ ու հասրաթ առնինք:
 Մեկ տարի էսպես թող ոտով ման գամ,
 Եղո իմ փառքը աշխարքին ցույց տամ:
 Շուշա չի ոտներս՝ որ թեզ փշրվի,
 Մոմ չի իմ մարմինս՝ որ հավվի, էրվի»: —
 Էսպես էր ցավում Հասան, միտք անում,
 Օրերն համարում: Տարին լրանում:
 Դարվիշն իշի վրա շատ տեղ անց կացավ,
 Բոլոր Օսմանլվի հողը ման էկավ:
 Պտղովն լիքն ա էն մեծ Դիարբեքիր,
 Աբրշմի մաքյան էն Պարսից երկիր,
 Մարգարտով լիքը Մսուր, Ղայսարի,
 Հալեբ, ու Թոխադ, ու հինն Եդեսի:
 Շրջեց ու հասավ մեծ քաղաքն Հարամ
 Ուր՝ ինչպես պատմեն, ծնվեց Աբրահամ: —
 «Հրեա է՛ս տեղ ա՛՛ ուխտավորն ասեց,
 Մեր իշի նոխտիցն բռնեց, կանգնացրեց:
 «Որ Ալեքսանդր Մակեդոնացին
 Ջարդեց, հետ ածեց Պարսից դոնշունն:
 Էն տեղ էլ՝ Կեսար քաջ Հռովմայեցին
 Եկավ ու տեսավ, հաղթեց Միհրդատին:
 Աչքդ բաց արա՛, որ գլուխդ մտնի»: —
 Բայց պատմությունը իշին քյա՛ր կանի:
 Ոչ ջուղաբ տվեց, ո՛չ մեկ բան խոսեց:
 Շատ բեզարելուցն անկաջներն ցցեց,
 Նրա հոր խերին թափեթափ տվեց,
 Պոչ ու գլուխ զլեց, ու մեկ կուշտ գռաց
 Մուրբ Դարվիշն էլ հո՛ միտքը մոլորած,
 Չէր կարծում, թե ինչ կա իր առաջին,

Բեղաֆիլ՝ ա՛խ, վա՛յ նալաթ սատանին.
 Իշի ոտն առավ մեկ ախմախ քարի,
 Բուդուրմիշ էլավ էնպես բիրադի
 Ինքը մեկ դրադ քյալլի վրա ձգվեց.
 Դարվիշն մյուս կողմն՝ ջարդվեց փովեց:
 Պատմությունն էլ գնաց, անիծած ուխտն էլ,
 Դարվիշն իշին էր տնքալով օրհնում,
 Էշն իր ոտների ցավն ու դավն քաշում:
 Օրհնություն, անեծք ի՛նչ խեր ունին՝ որ
 Էսպես հադադին լինին գորավոր:
 Դարվիշն քիչ քիչ իր փալաս փուլուսը
 Իր պոպոզ գդակն, իր ջուլն ու պոզը
 Հավաքեց, մինչև էշն էլ խոր քնեց.
 Դարվիշի կետին, որ կոխքը չքոքեց,
 Բիրդան վեր թռավ, պոչ ու դունչ դգեց,
 Հողն էլ թափ տվեց, առաջին կանգնեց:
 Սուրբ Դարվիշն էլ հո՛ բիզը հազրած,
 Վիզը կրակեց ու վռկեց առաջ:
 Շատ ու քիչն աստված գիտե՛ թե ինչքան
 Ճամփա գնացին, ու էկան բիրդան
 Մեկ մեծ քարվանի նրանք ռաստ էկան:
 Ուղտ ու էշ բարձած, ջորի ու հայվան
 Ուխտն էին գնում Քյաբն՝ զնգզնգալով,
 Մահմեդի գյոռը ուզում կարոտով:
 Դարվիշն դարվիշին ու էշը իշին՝
 Բարով առան շուտ՝ ու սալամ տվին:
 Որը շոքիցն էր տրտնջում, էրվում,
 Որը փալանը, բեռը ծոմռում:
 Քացի ու գոց, չոչ ու գոգոց
 Ո՞վ կարա պատմիլ ու հարայ հրոց:
 Ի՞նչ զարմանք: Մեքքի անունն ու սերը
 Վառել էր նրանց սիրտն, հոգին, փորը:
 Բայց էս ի՞նչ էր դեռ, մարդ որ միտք անի,
 Թե ո՞վք էին նրա՛նց վրեն բազմած՝ աղի:
 Թիվ չկար, համար նրանց ո՞վ կտար.
 Իմաստուն ասես, հեքիմ, ուստաքյար.
 Աստղաբաշխ ու լավ պատմություն գրող,
 Փիլիսոփա ու խաղ, տաղի հանող:
 Ջադուբազ ու էլ դուռումսաղ ասես,
 Լեզու գիտացողն թե հեսաբ քցես,
 Բանը կհասնի՝ հո Տրապիզոն,
 Էլ ո՞վ էդ կգա մեր քարվանի քովն:

Դարվիշն էլ լավ օր սրանից ավելի
 Երբ ձեռ կքցեր, աշկերտին կրթի:
 Մեկը ունքերը ամպի պես կիտած՝
 Աշխարքի բիամ գալն էր եղ պատմում.
 Մեկը քիթ ու նոթ քացախացրած՝
 Լեզվի դուս գալն էր մեկնում, բաց անում:
 Թողանք դերձկի ու ջուլհակի գրիցն
 Խառաղի, բրդի ու աշպազի բրինձն.
 Մաշեկարի բիզն, չարվադարի վիզն:
 Է՛ն ձենն էր ընկեի է՛ն խոսքն, աս ու լիսն,
 Որ մարդ իր գլխին թե տեր չկենար,
 Բեյինն էլ հետը կճաքեր, դուս կգար:
 Բայց ամենի ռեխն, բերանն ու լեզուն
 Մեկ թարաքյամա կուզեր ճղի իսկույն:
 Սարում, մեծացած բռի, աղլամազ.
 Հենց իր գուռնեն էր փչում, ու իր սագ.
 Թե Ադամ պապը Եվի հետ դրախտումն,
 Թարաքյամեվար էր խոսք, գրից անում:
 Աջակողմն էլ մեկ հաստափոր ախմախ
 Մեջ էր բերել իր շինած տաղ ու խաղ,
 Իր հաստ գլուխը երկինքն էր հանում,
 Ուրշի գրածը ցեխն ու ռեխն կոխում:
 Ձախակողմն էլ մեկ ուռած եզի գլուխ՝
 Հով տալով ձգվել՝ մզում իր չոր դուղն,
 Թե աշխարքիս վերջն ի՞նչ պետք է ըլի,
 Էլ չէր հարցնում՝ թե ներկա վախտի
 Բանն ի՞նչպես կըլի, ու չէ՛ր էլ գիտում:
 Էջ փիլիսոփեն բոլորի միջումն,
 Գլուխը քաշ արել՝ անկաջ էր դնում,
 Ինքն իրան անասս միտքն լուսավորում:
 Տեր ու տուն, թավլա մտքից էր հանել,
 Էնքան էս ֆքրումն թաղվել էր, խրվել:
 Ճանճերին նալաթ՝ որ չէին թողում,
 Պոչ ու գլուխ դողում, ու սիրտը խառնում: —
 Ուղտը ուխտն արեց,
 Էշը էշին առավ,
 Դարվիշ, քյալբլայի, թաջիր ու ասնաֆ
 Մուրազի հասած, ամեն եղ էկան:
 Վերջը վախտն էկավ, տարին լրացավ,
 Հասան իր իշին հասրաթ մնաց, մեռավ,
 Մեկ իրիկուն էլ խիստ դարդավարամ
 Նստած իր տան դռանն նա քնահարամ.

Ա՛խ ո՛խ քաշելով՝ ասում էր, լալիս:
 «Անիրա՛վ Դարվիշ՝ ախրը իմ իշիս
 Ի՞նչ արիր, ա՛յ դու անիծած, անսիրտ:
 Փուշ դառնար ճամփեդ, շլինքդ փորումդ
 Տցվեր, որ իմ տունն Էսպես քանդեցիր:
 Իմ աչքիս լիսը հանեցիր, փչացրիր:
 Բոլոր սաղ օր մենակ եմ բանում,
 Դու իշիս վրա փաշի պես նստում:
 Քեֆիդ ման գալիս, աշխարքը շրջում:
 Հարամ ըլի քո տված մարիֆաթն,
 Քունս հատել ա, դարդ ու դասաֆաթ
 Ջանս առել, սպանում ինձ՝ այ բեմուրվաթ:
 Իմ ջաֆիս կեսը էջս էր վերջացնում,
 Էսպես մնացել եմ ես ցավի միջումն:
 Ախր ե՛րբ կըլի, որ մուրագս առնիմ,
 Էշ ախպորս տեսնիմ, ու հողը մտնիմ»: —
 Էս ասեց՝ թե չէ աչքդ բարին տեսնի,
 Գլուխն որ վեր քաշեց, մեկ ձորի միջի
 Դարվիշն շեք արած՝ իշի վրա՝ անսաս
 Գալիս էր կամաց ու դեմը տմբում,
 Դեմն իշի գլուխը քաշում, ու բզում.
 Քամակի վրա շուռ գալիս, ննջում,
 Գլուխն իշի գլխին տալիս, վեր թռչում:
 «Տո հրեն գալիս են՝ վա՛յ քո տղիս տղա,
 Մարդի միտքը կարճ ու սիրտը նեղ ա»: —
 Ասեց, տեղիցը Էնպես թռավ Հասան,
 Որ ոտ ու գլուխ իրարով դիպան:
 Դարվիշն մոտ էկավ՝ նրան ողջույն տալով,
 Հասան գնաց առաջ՝ լալով, ինդալով:
 — «Ո՞ւր է իմ ազիզ էջն»: — Նա ձեն տվեց:
 — «Քո՞ն ես, չե՞ս տեսնում: — Դարվիշն եղ կրկնեց:
 — «Բարեկամիդ էլ որ չես ճանաչում,
 Ծախել ես գլուխդ, էլ ի՞նչ ասեմ, ո՞ւմ:
 Է՞ս չի քո էջը»: — «Վա՛յ օրիս, ըմբրիս,
 Ես ո՞ր ջուրն ընկնիմ, ի՞նչ վայ տամ գլխիս:
 Աչքս դուս էկել, էջս չլախացել:
 Սաղ ոտի տեղը կաղ ոտն ա ճարել:
 Ալլա՛հ, իլլալահ՝ փեղամբարի գլուխն,
 Մահմադի արևն գիտենա, իմ ծուխն
 Հատել, տունս քանդվել: Ես էլ ի՞նչ անեմ»: —
 «Էդուր խոսք չունիմ, կհավատացնեմ,
 Որ հոգին կաղ չի ու միտքը շատ սուր»,

Դարվիշն ասեց նրան ու աչքն ածեց մուր:
 «Վայ իմ սև օրին՝ ա՞չքն ուր է մնացել,
 Որ էսպես քոքիցն քոռացել, փչվել»: —
 — «Շատ դորդ էս ասում, մկամ իմաստունն
 Չի՞ կարող ըլիլ քոռ ու շատ գիտուն:
 Ղուռանումն էլ ա էս բանը գրած.
 Մեկ աչքով պետք է սիրտը քննած:
 Լա՛վ է աչքով քոռ ըլիլ, քան մտքով»: —
 «Էն հաստ վիզն ո՞ւր է», ասեց տերն լալով:
 «Էն լիքը փորը, էն դոշն ու թուշը,
 Էսպես քոստ, լղար ե՞րբ էր իմ էշը:
 Գյամու պես էկել լցվել, հաստացել.
 Գառան անկաջներն մտումը թաղվել.
 Էսպես էր դդողում նա ման գալիս էլ,
 Որ ուղտ ու գոմեշ կուզեին ճաքել:
 Հիմիկ հենց բռնես՝ ուլ ըլի դառած,
 Ոսկոռն մնացել կաշվիցը կպած:
 Փչես, վեր կընկնի, ի՞նչ իմ գլուխս լամ»: -
 «Հոռաչպարի իսելքն իմ բա՛րեկամ,
 Հո էս քու իշի. ո՞ր ջհանդամ գնամ:
 Տո իսելք ասա՛՛ իսելք. ի՞նչ անտաշ մարդ էս,
 Մարիֆաթ ուզի՛ր, հաստ փորն ի՞նչ կանես:
 Լեզու հարցրո՛ւ, տե՛ս՝ ի՞նչ ա սովրել,
 Ապա սկսի՛ր դու ինձ քարկոծել»: —
 — «Մարիֆաթ ունի՞, ուրեմն իմ էշը»: -
 — «Էլ ասիլ կուզի՞»: — Ասեց Դարվիշը: —
 «Էլ Սողոմոնի գիրք չի՛ մնացել,
 Բոլոր Ասիո լեզվովն հո էլ
 Ջրի պես գիտի: Խանի ու բեգի
 Ջուղաբը կտա: Աստծուն է հայտնի:
 Տա՛ր, մեկ քանի օր թավլումդ կապի՛ր,
 Թ՛ող, քիչ դինջանա, հետո իմացի՛ր:
 Ժամանակ չունիմ, է՛դ դու, է՛դ քո տված
 Ամանաթդ: Աստված ձեր բանն հաջողի՛,
 Ձեր ցավն ու չոռը՝ թո՛ղ քամին տանի:
 Մնաս բարով իշիդ հետը մուղարար,
 Ես պարտքիցս պրծա, դու արա՛՛ դրան ճար»: -
 «Թողութուն արա՛՛ սուրբ Դարվիշ բաբա,
 Ուր գնաս, քեզ քոմակ փեղամբարն դառնա,
 Ավել պակասը ների՛ր, ինձ բաշխի՛ր,
 Գնաս բարով, ինչպես դու բարի եկիր:
 Ու դո՛ւ աչքի լիս՝ իմ էշ շնորհալի՛

Մտի՛ր առաջվան տեղդ ու դինջացի՛»,
 Դարվիշն հեռացել՝ ճամփին գնում էր,
 Որ Հասան իշին դեռ գուրգուրում էր:
 Քոռ աչքին պաչում, կաղ ոտն համբուրում,
 Մեջքը սղալում ու հետը խոսում:
 «Ընչի՞ էդ բլբլի լեզուն չի բլբլում,
 Ընչի՞ բերանդ կապել, չես խոսում.
 Ա՛յ իմ շնորհալի արևածաղիկ՝
 Ախր էդ հալին՝ թե տեսնին մարդիք,
 Քեզ ի՞նչ կասեն, ինձ, մեկ լավ միտք արա՛,
 Աշխարք շրջելու մարիֆաթն է՞ դա:
 Ամա չէ, էս օր բեզարած կըլիս,
 Մի քիչ դինջացի՛ր, դու լսիր խոսքիս:
 Էրուց տեսածդ պատմի՛ր մեզ քիչ քիչ:
 Իմ ջանը դուս գա՛ ճամփին հո չամիչ
 Չէին տալ քեզ՝ էդ ե՛ս էլ լավ գիտեմ,
 Հլա դինջացի՛ր՝ էս քեզ խնդրում եմ:
 Հետո պատմի՛ր մեզ քո սովրած բաները:
 Խոտով, դարմանով լիքն ա մեր ամբարը՝
 Պոտեպոունկ՝ դու հեչ էլ չի վախենաս,
 Կե՛ր, քեֆիդ պարկի՛ր, որ դու կարենաս
 Իշտահով ասիլ, թե ի՞նչ էս տեսել,
 Լսել, իմացել, քեզ դատում արել»: —
 Էն մեկ գիշերը սաղ տարի դառավ
 Հասանի համար, ընչանք լուսացավ:
 Հարևաններին բոլորին ասեց՝
 Ավետիք տալով ու հավատացրեց,
 «Թե իր թավլումը մեկ փիլիսոփա
 Կա իշի ցեղիցն: Մարդ չի զարմանա:
 Ամենին կանչեց. գան, նրան տեսնին:
 Դաստա կապած՝ մյուս օրն հավաքվեցին:
 Հասան ձեն տվեց: «Ա՛յ մեր ջամրհաթ՝
 Էս ձեզ՝ իմ Էշը, ո՛չ բարակ, ո՛չ հաստ:
 Թարաքյամերեն ոտանավորով
 Ու Ասորեվար՝ դա արձակ գրով
 Կարող է խոսիլ, շնորքը հայտնիլ.
 Խնդրում եմ հետը մի քիչ գրից անիլ»: —
 Մեկ քաչալ, քոռ մարդ՝ միրուքը դաբա,
 Դուս Էկավ մեյդան, որ հետը խոսա,
 Գլուխ վեր բերեց ու սալամ տվեց,
 Իմաստուն իշին խոսալ դուս կանչեց:
 «Երկինք ու երկիր ի՞նչպես են կապված,

Լուսինն ընչի՞ է պոզով ստեղծված,
 Հույս ունիմ, ասեց, որ չբարկանաս,
 Թասխըս բաշխես ու չի՛ նեղանաս,
 Ա՛յ չորս ոտանի, ուսյալ կենդանի՝
 Գեղըցու գոգրումն ի՞նչ խելք, շնորք կըլի:
 Էդ իմաստության ծովը դարդակի,
 Որ մեզ էլ քիչ փայ դրանից հասնի»: —
 Էշը դունչը կապ՝ մնացել էր կանգնած,
 Ու մեր գեղըցիքն էն ա հազրված՝
 Ուզում էին՝ որ Հասանի գլխին
 Մեկ ջվալ ծիծաղ ածեն ու քաշվին: —
 «Մի քիչ սաբր արե՛ք»՝ Հասան ձեն տվեց,
 «Ամոթու էսպես սա ձենը կտրեց:
 Փիլիսոփա է, որ հատը չունի:
 Հավատացե՛ք ինձ, թողե՛ք միտք անի»: —
 «Կացե՛ք մեկ սհաթ՝ տո ի՞նչ ա էլել»,
 Փինաչին սկսեց էն կողմիցն ասել.
 Փորը հաստ, ինքը յոռնիկ շախաչի,
 Յարամազ քոսա, շատ էլ հանաքչի: —
 «Մտիկ արա՛ ինձ, ա՛յ երկարանկաջ
 Իմ փիլիսոփա՝ որ գնացիր Հաջն:
 Ասա՛, մի տեսնիմ, քանի՞ սն ա սհաթի:
 Ի՞նչ ես ամաչում, էս էլ հո դժար չի»: —
 Էշը ունքերը մի քիչ եդ տարավ,
 Քամի մտավ քիթն, թե երագ տեսավ,
 Անկաջներն նորեն թափեթափ տվեց,
 Մեր կանգնողներին լավ մտիկ արեց:
 Քթի ծակերը թունդ լենացրեց,
 Ոտներն եդ քաշեց, պոչը դուր գցեց,
 Ինչքան դվաթ ուներ է՛նպես զիլ գռաց,
 Որ պատ ու գետին մնացին խլացած: —
 «Հա՛յ բարաքյալլա՝ նոր փիլիսոփա:
 Էդ հունարն հո մեր քառակումն էլ կա,
 Շե՛ն կենա, հաստատ պահողիդ տունը,
 Որ ունի իր մոտ քեզ պես իմաստունը:
 Աստված ողորմի՛ խրատողիդ հոգուն»: —
 Մաշեկարն ասեց: Բայց խալխի լեզուն
 Կապվել, փակվել էր ու էնպես ծիծաղ
 Իրանց օրումն էլ չէին տեսել՝ սաղ: —
 Հասանի փոխանն է՛ն կատուն ընկավ,
 Որ մեկ դագանակ իսկույն վեր առավ:
 Իշի ոտն ու գուխն լավ բաբաթ դգեց.

Խղճի ոսկոռտանքն բոլոր փորն ածեց:
 «Շնչի՞ ես ծեծում՝ ա՛յ դու հե՛ր օրհնած»՝
 Փինաչին էլ եղ Հասանին ասաց:
 «Ասա՛, ի՞նչ տեղից ես դու իմացել,
 Թե էշդ մարիֆաթ, իսելք ա սովորել:
 Փիլիսոփոսի պես խոսալ գիտի,
 Ո՞վ ա լսել՝ թե էշը կխոսի:
 Դարվիշն ուզել ա աչքդ թոզ ածի,
 Ոտով ման չգա, որ չբեզարի:
 Դու եղ դդում, դարդակ գլխովդ
 Նրան քոմակ արիր եղ խեղճ իշովդ:
 Էդ հունարի տեր էս տեղ էլ շատ կա,
 Ու դու՛ քա՛րեկամ՝ ի՞նչ զարմանք բան ա,
 «Ով էշ ճամփա գնա, էշ էլ եղ կգա,
 «Բայց էշը նա է, որ կհավատա»»:

ՔՈՌԵՐԸ

Մեկ քանի քոռ մարդ ընկած մեկ ճամփա,
 Էնպես էին գնում, ինչպես քոռն կերթա:
 Երբ սաղ աչկանին ճամփեն ցույց չտա:
 Ոտն էին փոխում, բուդուրմիշ ըլում,
 Կամ քյալլի տալով՝ գետնի վրա չոքում:
 Անց կենողի մեկն՝ էս որ հենց տեսավ,
 Միրտը մրմնջաց, մեկ փեղ վեր առավ,
 Ու նրանց տվեց, որ էլ վեր չընկնին,
 Փեղը դեմ տալով՝ գնան, տեղ հասնին:
 Քոռերի մեկը գլուխը պատռած՝
 Փետր ձեռն առավ ու ընկավ առաջ,
 Ու մեկելներին եղնիցն քաշեց:
 Էսպես իրար բռնած՝ քոռ սուրուն քաշվեց
 Ու առաջվա պես էլ վեր չի ընկան,
 Լոք լոք անելով՝ քիչ որ հեռացան,
 Հանկարծ մեջըներն խիստ կռիվ բացվեց,
 Առաջին գնալն, որն ասես, ուզեց:
 Էս չվերջացրած՝ մեկ ուրիշ քամի
 Մտավ քթները, թե ձեռնափեղի
 Ասլն ընչի՞ց կըլի, ի՞նչ ծառից կտրած: —
 «Բոխի փետից ա»: Մեկն ասեց հանկարծ:
 Մյուսն ընկերի դնչին չմռած,
 Հաստատում էր թե կաղնուց է պոկած: —

Էսպես ամեն մեկն իր գուռնեն փչեց,
 Փեղն առավ ձեռը ու մատնահարեց.
 Որ ձեռ քսելով էն բանն իմանա,
 Ինչ որ սաղ մարդի փեշակն ու գործն ա:
 Աղլամազ քոռերն իրանց մարաքեն
 Էնպես չաղ արին, էս դիեն, էն դիեն
 Էնպես դալմադալ, դատբեդաստ արին,
 Որ անկաջ պտեր, լսեր նրանց խոսքին:
 Մատանեն էլ հո՝ է՛ս ա միշտ ուզում,
 Մատն էնպես խրեց նրանց քոռ աչքումն,
 Որ ամեն մեկի բերնիցն մեկ ջվալ
 Ուշունց դուս էկավ, թե քաշես հալալ: —
 Լեզուն հո թուր չի, որ կտրած տեղը
 Մրմնջա, կալնի մարդ իր ըռեխը,
 Էրված սրտի դեղն կամ քարն ա, կամ փեղն,
 Էն էլ հազիր էր՝ դոյմադոչում տղե՛րք:
 Գլուխ էր, որ պատովեց, ասամ, որ ջարդվեց.
 Որն հարայ կանչեց, որն արինն սրբեց:
 Էն փեղն որ պետք էր նրանց պահպաներ,
 Միս, աղցան շինեց բոլոր ոսկոռներ:
 Բայց ի՞նչ անես, բանն էն տեղ էր ընկել,
 Որ անկաջներն էլ՝ էր սալթ քառացել:
 Էն տուր ու քոթակն տվին նրանք իրար,
 Շուն էլ որ ըլեր, տերն կմոռանար:
 Բայց իր ասածը հեչ չուզեց մեկն էլ,
 Բայց, որ էս կրակն չէրի իրանց էլ,
 Խերի տեղն՝ էսպես՝ էն տված փեղը
 Քանդեց նրանց տունն՝ էս կովից եղը:
 Իմաստուն մարդիք մեզ նման քոռին
 Որ հավատ տվին, օրենք կարգեցին.
 Ուզեցան՝ քոմակ մեզ նրանք անեն,
 Չէ թե մեր տունը քանդեն, կործանեն:
 Բեդուդուր քոռին ի՞նչ ժամ, պատարագ
 Էնքան ձգձգեցինք հավատ ու բաժակ,
 Որ մեկի տեղը՝ բյուր ու միլիոն
 Իրար գլուխ կերան, որ պահեն կանոն: —

ԱՆՄԲԵՔԸ

Արաբեքումը բարձած կճճներ
 Գեղըցին կուզեր գնալ դարնըվեր:

Մեկել ձիանոնցն թողեց սարի գլխին,
 Ուզեց որ տանի առջևի արաբին:
 Խելոք ձին նրան քամակին տարավ,
 Որ չի գլորվի սելը, դաստ արավ:
 Մարի գլխիցը ջահել ձիու մեկն
 Որ դեռ ոտներումն ուներ բոլոր խելքն,
 Ամեն մեկ ոտը փոխելիս անճար
 Ձիուն նախատեց, գժվեց չարաչար:
 Թուք ու մուր ու ախպ նրա գլխին ածեց,
 Ոտները քարին ծեծելով՝ ասեց:
 «Հլա մեր գոված ձիուն նայեցե՛ք,
 Աստված կսիրե՛ք, ի՞նչպես ա, տեսե՛ք,
 Գորդի պես գետնին կպել, ճապաղել,
 Վա յ, վա յ, վա յ, ամա՛ն, քիչ մնաց մեկ էլ
 Էդ քարին դիպչի: Ծո՛ւոն է, թե՛ ք, ա՛ իս թե՛ ք:
 Ղոչաղ կա՛ց, դոչաղ: Տո մի մտիկ արե՛ք:
 Մեր եզը յաբուն քարին կպավ էլի,
 Ա՛յ էդ հաստ գլուխդ փորըդ պրծնի՛:
 Ձախ դիհդ վրա՝ ա՛յ տնով քանդված.
 Տո է՛ջ անասուն՝ ի՞նչ ես մոլորված
 Մնացել էդ տեղ: Մարն ըլիս գնում,
 Էհ էլ գիշերը, ո՞վ կըլի զարմանում:
 Թե չե դարիվեր, էն էլ ցերեկը՝
 Ի՞նչ դժար բան ա, թո՛ղ ասի մեկը:
 Մտիկ անելիս՝ սիրտս պատռվում ա:
 Թե քեզանում էլ ուրիշ հունար չկա:
 Ջուր կկրեիր՝ չա՛ռլամիշ էլած,
 Էդպես սրսգալով՝ չէիր գնալ ցած:
 Թե սրեն մեզ գա՝ ապա համբերի՛ր,
 Ի՞նչպես կթոչինք, դու դարդ մի՛ անիր:
 Վախտ չենք կորցնիլ, մեր վրի բեռը
 Չէ թե կքաշենք, կվազինք դարնըվեր»: —
 Էս տեղ շունչ քաշեց, դոշը դուզ ցցեց,
 Ու ճամփա ընկավ, ջուր տու քշի արեց:
 Հենց իր տեղիցն թռավ, ընկավ դարնըվեր,
 Բեռը լիլիկաց, սելը դես ու դեն՝
 Մեկ առաջ քցեց ձիուն, մեկ եղը:
 Ճարը որ կտրվեց, մեր դոչաղ էս ձին
 Չորս ոտն վեր առավ. հա՛յդե՛ գնաց քեֆին:
 Աստված հաջողա՛ նրա բանն՝ ախպեր
 Էլ ի՞նչ եղ պատմեմ նրա տիրոնչ ցավերն:
 Քարով, քարափով ընկավ ջարդվելով,

Չափ քցեց ու զու քաշեց՝ գնալով՝
 Ընկավ չորս ոտովն մեկ խանդակի մեջ,
 Էլ ի՞նչ կմնար սաղ սալամաթ հեչ:
 Գլուխդ ապրի՛՛ կճճնե՛րի տեր.
 Էլ ի՞նչ կանեն քեզ նրանք ախր խեր:
 Էս աշխարքումն էլ էս ջուռա մարդիք
 Շատ կան: Իրանցից ունին մեծ կարծիք:
 Ուրշի արածին միշտ չեն հավանում,
 Բայց երբ որ բանը իրանց է մնում,
 Ձուկն ու մածունը իրար են խառնում,
 Տասն էնքան՝ բանը խժժում, մժժում: -

ՃԳՆԱՎՈՐՆ ՈՒ ԱՐՁԸ

Հարկավոր տեղը լավություն անիլ
 Խիստ շատ լավ բան է. Էս ո՞վ չի ասիլ:
 Ամա ամենի ձեռիցը չի գալ.
 Վա՛յ նրան՝ որ գժին կուզի յախեն տալ:
 Խաթրապահ հիմարն թշնամուց վատ է,
 Փորձանքի կտա, հառաջ, հետո թե:
 Ժամանակավ մեկ սարում, կորած տեղ
 Մեկ մարդ էր կենում անտուն, ու անգեղ:
 Մենակ կենալը խելքից կհանի,
 Քիչը յարանի տեղն կհամբերի:
 Իր սրտի հալը ամեն մարդ կուզի
 Ընկերին ասի, որ շատ չտանջվի:
 Թո՛ղ ասեն՝ բաս էն չայիր չիմանը
 Էն ձորի կանաչն, էն ծառաստանը,
 Էն շվաք տեղը, սառն աղբյուրն, հովը,
 Ծաղիկների հոտը, դշերի քովը՝
 Ի՞նչ տեղ կա, որ մարդ սիրտը բաց անի,
 Շատ լավ՝ խոսք չունիմ, ի՞նչ ասիլ կուզի:
 Բայց էլի մարդի սիրտը տրաքում է,
 Երբ գրից տվող չունի, մենակ է:
 Էսպես էլ մեր խեղճ ճգնավորի սիրտն
 Շատ էր նեղանում, որ մարդ չկար մոտն:
 Ընկավ նա մեշեն, որ ընկեր ճարի,
 Հետը ճանաչվի, օրը անցկացնի:
 Մեշեն ու իսա՛ն:
 Արջն ու գելն ի՞նչ են, թե որ ոսստ գան:

Էսպէս էլ էլավ, մեր ճգնավորին
 Մեկ արջ ռաստ էկավ, խոր մեշի միջին:
 Ի՞նչ պետք էր արած՝ գոական վերցրեց,
 Գտած սիրելուն խոր գլուխ տվեց:
 Արջն էլ իր թաթուկն դեմ արեց նրան:
 Ինչ գլուխ ցավացնեմ: Հենց իրար տեսան,
 Բարով տվին, առան, բարեկամ դառան,
 Միրտներն կպան, էլ ո՞ւր հեռանան:
 Սաղ օր իրարից չէին բաժանվում:
 Թե ընչից խոսում, ի՞նչ զրից անում,
 Ի՞նչ առակ ասում, ընչո՞վ պարապում,
 Կամ ի՞նչպէս իրար միտքը իմանում,
 Մինչև էս օր էլ էս ինձ չէ հայտնի:
 Ընչի՞ սուտ ասեմ, որ հոգիս տանջվի:
 Ո՛չ ճգնա՛վորն էր շատախոս անչափ.
 Արջ ախպորն էլ հո՛ մորուց լեզուն կապ.
 Էսպէս նրանց բնիցն կոխվ լիս ընկավ,
 Ինչպէս որ ըլեր, ճգնավորն ասավ,
 Թե գանձ է ճարել նա իր ընկերումն:
 Արջի եղևիցն ընկած նա մեշումն:
 Առանց նրան սիրտը հեչ չէր դիմանում,
 Ի՞նչպէս գովի նրան, ինքն էլ չէր գիտում:
 Մեկ օր էլ նրանց մտքովն անց կացավ,
 Հենց հավեն մի քիչ որ չի տաքացավ,
 Կանաչ ու մեշա նրանք դուս էկան,
 Սար ու ձոր ու ջուր ընկան, հովանան:
 Բայց չունքի մարդը տկար է արջից,
 Էսպէս ճգնավորն առաջ նրանից
 Բեզարեց ճամփին ու մնաց եղը,
 Ընկերն հենց տեսավ, խոսեց նրա հետը:
 «Քնի՛ր՝ ա՛ չքի լիս՝ մի քիչ դինջացի՛ր.
 Ես քեզ կպահեմ, հեչ դարդ մի՛ անիր»: —
 Արջի խոսքը նրա անկաջը մըտավ,
 Արշտոտաց, պարկեց, քունը տարավ:
 Ղարավուլն արջն էր, պարապ չնստեց:
 Քոռադադինա մեկ ճանձ վրա վազեց:
 Արջը ընկերին դինջ՝ հով էր տալիս,
 Աչքը երեսը քցած՝ նստելիս:
 Ճանձին հետ ածեց, թշի վրա նըստեց,
 Էլի որ քշեց, քթին նա ծրտեց:
 Քիչ քիչ կատաղեց, էլ չուզեց փախչի,
 Ինքն իրան ասեց ասանց մեկ խոսքի,

Թաթուկը լիզեց, անսաս պազեց,
 Շունչը փորն առավ ու խոր՝ միտք արեց
 «Ես քեզ կթոցնեմ»: Ասեց, «համբերի»:
 Ճանճը հենց էկավ ճակատին նստեց,
 Ինչքան գոռ ուներ, մեկ քար վերցրեց:
 Ու դոյմադոչում հենց տո՛ւր, թե կտաս,
 Էնպես վրա բերեց քարն, ու մունջ, անսաս,
 Որ ճգնավորի ջարդեց ճակատը
 Ջախըփուրթ արեց, ջնջիսեց գագաթը:
 Ընկերի հոգին վա՛ղ էր տեղ հասել,
 Բայց ախմախ արջը դեռ կուշտը կտրել,
 Հով տալիս նրան, որ անոշ քնի,
 Բայց քունն ու երազ մեռլին ի՞նչ կանի:
 Մեռելն իր տեղը, արջը իր մերին՝
 Բարեկամ էկան, բարեկամ գնացին: —

ԱՌԱՍՊԵԼՔ

ԱՆՔԱՂԱՔԱՎԱՐԻ ԷՇԸ

Ձին հանկարծ իշին մեկ տեղ ռաստ էկավ,
 Ճամփեն շատ նեղ էր, անց կենալ չէլավ:
 Ձին կարծեց՝ թե էշն իրան պատիվ կտա,
 Բալքի ինքն իրան ճամփից դուս կգա:
 Բայց ի՞նչ տեղ էր էշն մարիֆաթ առել,
 Կոպիտ ծնվել էր, կոպիտ մեծացել:
 Էնպես դունչը դուզ՝ ձիու վրա գնաց.
 Ձին քաղաքավարի դողուղին ասաց:
 «Չի՞ լինիլ, մի քիչ դու դրաղ կանգնիս,
 Որ ինձ տեղ ըլի, դու էլ ճամփա գտնիս:
 Կամ թո՛ղ տուր, որ ես էլա առաջ գնամ»: —
 Բայց իշի ուշը երբ ա մեկ անգամ
 Էնպես անոշ խոսք մտել, տեղ արել,
 Ոտն ու պոչն սկսեց դիա պինդ ցցել,
 Ձիուն տեղ չտալ ու ճամփեն կտրել:
 Ձին որ էս տեսավ, ինքն դրաղ կանգնեց,
 Մեր փաշա իշին համեցեք արեց:
 «Չեմ ուզում, ասեց, քեզ պատվից քցեմ,
 Ու քո իշուրթյան փառքիցն քեզ զրկեմ»: —

ԱՆՅՎՈՐԱԿԱՆՔՆ ՈՒ ՇՈՒՆԸ

Իրիկնադեմին մեկ դրադ քուչով
 Երկու մարդ իրար հետ գրից տալով՝
 Անց էին կենում, մեկ էլ էն տեսան,
 Դռան շեմի տակիցն մեկ շուն հենց բիրդան
 Ծորդաց, իսկույն վնգվնգալ սկսեց:
 Էս ձենի վրա սադ քուչեն լցվեց.
 Հիսունից ավել՝ շներ մոտ էլան,
 Մեր անցվորների գլուխը տարան:
 Մեկը կռացավ՝ որ քար վերցնի,
 Մյուսը ձեռիցն բռնեց ընկերի,
 «Մի՛րելի՛ ասեց՝ տեղդ ծանր կա՛ց,
 Շան փեշակն ա, որ հաչի հանապազ:
 Քարով դու շանը ճամփա չես բերիլ.
 Թե չես ուզում նրանց դիա կատաղացնիլ,
 Գլխրներս առնի՛նք, գնանք մեր բանը.
 Թե չէ քար քցիլն կօգտի շանը»: —
 Իրավ մի քիչ տեղ որ չի հեռացան,
 Շներն էլ անսաս քաշվեցին բիրդան:
 Բերանը պատռած հայվարա մարդի
 Փեշակն է՛ն ա, որ մեզ վրա հաչի:
 Բայց դու քու ճամփեն՝ դուզ բռնի, գնա՛լ
 Կհաչի, կըհաչի, էլ եղ կդինջանա:

ԱԼԱՊՍՏՐԱԿԸ ՖՈՐՍ ԱՆԵԼԻՄ

Մեկ թաբուն գազան մեկ տեղ թոփ էլան.
 Արջին բռնեցին, մեկ դուզ չոլ տարան:
 Հոգին հանեցին, կաշին քերթեցին.
 Ինչքան ուժ ուներ, ամենն իր քեֆին
 Մեր լուսահոգի արջին քրքրեցին:
 Որդիանց որտեղ՝ նալա՛թ սատանին,
 Ալապստրակն էլ հենց էն հադադին,
 Ծուռ անկաջները խլըշացրած,
 Արջի անկաջի ծերիցը բռնած՝
 Քաշում էր, որ նա էլ իր փայն հանի,
 «Ախ դու թոփալ կադ», տվին ձեն ձենի:
 Մեր գազանները ու վրա թափեցին:
 Դո՛ւ ինչ տեղից ես խառնվել մեր միջին,
 Քեզ ֆորս անելիս՝ ախր ո՛վ ա տեսել»: —
 «Տո ի՞նչ եք ասում», սկսեց խոսիլ:

«Բաս աստված չո՞ւնիք, որ չեք մտածում,
 Թե ես չըլեի, դուք հեչ ձեր օրումն
 Մրան կտեսնեի՞ք, որ քեֆ եք անում:
 Ես չի մեշիցը սրան դուս խոկեցի,
 Ու թո՛ւշ ես տափը՝ ձեր առաջն արի»: —
 Լավ տեսան, որ էլ ինչպես էր փչում:
 Քեֆըներն էկավ սրա էս խոսքում:
 Արջի անկաջի ծերը կտրեցին,
 Ու բաժին տվին մեր Ալապատրակին:
 Յավա մարդի վրա շատ ծիծաղին էլ,
 Էլի նրա բաժինն չեն պակասցնել:

ԿՍՏՈՒՆ ՈՒ ՄՈՒԿԸ

«Ընկել եմ ձեռքդ՝ դե ուտում ես, կե՛ր,
 էլ ի՞նչ ես խառնում իմ դառը ցավեր:
 Գիտեմ, որ իմ վերջս էս օր հասել ա,
 Խեղճ ձագս իր բնումն անտեր պետք է մնա»:
 Ասեց մեկ խեղճ մուկն անիրավ կատվին,
 Որ չանգել նրան դրել էր առաջին:
 «Մկամ ուտիլն ա մենակ իմ ուզածն»,
 Պատասխան տվեց կատուն չարացած:
 «Ամեն մեկ ձենդ, էդ քաղցր ծվծվալդ
 Որ անկաջս ընկնում, ու էդ թուլանալդ
 Տեսնելիս՝ սիրտս էնպես ա ցնծում,
 Հենց իմանում եմ, նո՛ր կյանք եմ ստանում»: —
 Անգութ անիրավ իսանի սրտին
 Ուրախություն է տանջիլն ընկերին: —

ԵՋՆ ՈՒ ՇՈՒՆԸ

Մեկ չաղ շուն ընկած ախոռի մոտին,
 Հով տեղը ձգված՝ անսաս, իր քեֆին,
 Իր սիրուն օրը անց էր կացընում.
 Որ մեկ խեղճ եզր իրիկվան մթնումն
 Հանդիցն էկավ տուն ու գունը մտավ,
 Բերնի ջուրն գնաց, խոտը որ տեսավ,
 Շատ բանելուցը ոսկոռն ու կաշին
 Իրար էին կպել: Ու խեղճն էս հալին
 Մոտացավ, մի քիչ բերանն ե՛մ քցի,

Շունը մոռաց, չթողեց, որ ուտի:
 «Տո անիրո՛վ դու՝ քեզ ի՞նչ ա պակսում»,
 Ասեց մեր եզր. «Դու է՛լ ես հաչում:
 Մաղ օրը հոգիս արևի տակին՝
 Հանդը վարելիս կրակի առաջին՝
 Հո դուս է գալիս: Ու դու քեզ համար
 էս շվաք տեղը ընկած մուղարար,
 էնքան ես ուտում, խմում, քեֆ անում,
 Որ հենց էն ա հա՛ ճաքում ես տրաքում:
 Ի՞նչ քո խարջ բան ա էս չորացած խոտն.
 Որ չես ուզում ես էլա գնամ մոտն»: —
 Ա՛խ, ով չի գիտի՝ նախանձոտ մարդի
 Աչքը կրակ ա ու սիրտը լեղի:
 Լավ օրըդ տեսնի, սիրտը կտրաքի,
 Վատդ լսելիս՝ մի թիզ կըլեղվի: —

ԶՂԱՐԻ ՇՈՒՆԸ ՈՒ ՖԻԼԸ

Քուչեքանցովն մեկ ֆիլ էին տանում,
 Որ ցույց տան էնպես էր բանն երևում:
 Ո՞վ չի գիտի ֆիլն հրաշք է մեր կողմերն:
 Էսպես եղևիցն հազարն ընկել էր:
 Ով բանից փախած՝ հայվարա մարդ էր
 Որդիանց որտեղ մեկ պստիկ շուն էլ
 Ռաստ էկավ թե չէ՝ սկսեց հաչել,
 Վրա թռչիլ, կոնձալ, բողազը ճոթեղ
 Էսպես կովելով՝ հետը քաշ ընկնիլ:
 «Ա՛չքի լիս՝ կտրի ձենդ ու անսաս կաց:
 Չե՛ս ամաչում՝ որ երեսդ պատռած,
 Քաշ ես ընգել դու, քեզ ու քեզ սպանում:
 Ախր ի՞նչ քո բանն ա տո ջանմ, գյոզմ:
 Չափդ ճանաչես, քո գլուխդ լաս:
 Լեղիդ հո պատռեց, հերի՞ք չի գոռաս:
 Չե՛ս տեսնում, որ դու խոռում ես, ճաքում,
 Ֆիլն իրան համար՝ իր ճամփեն գնում:
 Քո հաչալը նա բանի տեղ չքցում»: —
 Նրան մեկ ուրիշ շուն խրատ տվեց: —
 Հա՛ ֆ, հա՛ ֆ, հա՛ ֆ՝ նրան պատասխան տվեց
 Մեր պստիկ շունն, ու էլ սազն սկսեց:
 «Հենց է՛դ ա սրտիս շատ դվաթ տալիս.
 Որ առանց կովի անունս լսելիս
 Մեր հարևանի շները կասեն:

Տե՛ս՝ Ջղարի շունն ի՞նչ դոչաղ շուն ա
 Որ ֆլի վրա էլ հաչիլ կարում ա»:
 Բազի քնձոտ մարդ էլ է՛ս ա ասում,
 Երբ մեծ մարդի վրա նա իր ձին քշում: —

ԾԱՌԸ

Մեկ ծառ մեկ ձորում էր բիսմ էկել:
 Մեկ օր սկսեց տրտնջալ, ասել,
 Թե ընչի՞ չի ինքն մեկ սարի ծերի
 Դուս էկել, որ նրան ամենն էլ տեսնի:
 Հենց է՛ս էր ասածն ցերեկ ու գիշեր.
 Համը որ տարավ, աստված ի՞նչ աներ:
 Նա կուզի աշխարքն միշտ խաղաղ մնա,
 Որ չէլավ ծառի մուրագն էլ տվեց նա,
 Ու նրան ասեց:
 «Շա՛տ բարի՛ քո տեղն՝ կասեմ՝ որ փոխեն,
 Թո՛ղ սիրտդ հովանա, գանգատ ինձ պետք չեն»:
 Իսկույն գետնիցը կրակ դուս էկավ,
 Ձորը սար դառավ ծառը բարձրացավ.
 Ջանը դինջացավ,
 Աչքը սկսեց չորս կողմը քցել,
 Իր բախտի վրա քեֆը քոք անել:
 Ի՞նչ պատահեցավ. էլ ինձ չի հայտնի:
 Աստված բարկացավ մեշին բիրադի,
 Բոլոր քամուն՝ թունդ տվեց հրաման,
 Ինչքան մեշեք կան, անեն քոքրհան:
 Կատաղած քամիքն վրա թափեցին,
 Սար ու ձոր իրար տվին, ջարդեցին.
 Դող ընկավ մեշեն, ճուխկ ասես, տերև
 Ջախըփուրթ էլան, լցվեցին մեկ խև:
 Ամենն իր սև օրն սկսեց լաց ըլիլ՝
 Բայց երկնքիցը քոմակ չէր հասնիլ:
 Ճուխկ ու կոխք ջարդված, քոք ու տակ ցրված՝
 Միտք արին ծառերն՝ սարի վրա բուսած:
 «Երանի՛ նրանց՝ որ ձորի միջին
 Ա՛խ՝ դուս են էկել ու էլ դարդ չունին:
 Էն սա՛ռն աղբրի, էն հով շվաքի,
 Էն կանաչ խոտի, ու սիրուն ծաղկի
 Վրեն ու միջումն՝ չորս կողմը բռնած,
 Դինջ, անմեղ խնդան արևովն իրանց:

Ո՛չ քամին նրանց ձեռք կխփի,
 Ո՛չ արևն՝ քոքն ու տերևներն կերի:
 Խոսքը դեռ կիսատ: Էնպես թափ տվեց
 Քամին՝ որ նրանց քոքրհան արեց:
 Ի՛նձ վրա եմ ասում էս պարզ առակը:
 Ի՞նչ հարկավոր ա մարդիս՝ թագ, պսակը,
 Քանի ցած է տեղդ ու միտքդ հանդարտ,
 Էնքան քեզանից հեռու փորձանք, դարտ:
 Ա՛խ՝ մի՛ ցանկար, մի՛՝ հոգվույս սիրելի,
 Որ բարձր պատվի հասնիս բիրադի:
 Պատիվն, պատուհասն՝ որդի են մեկ մոր՝
 Փուչ կանեն՝ սիրուն արևդ ու քո օր:

ԳԵԼՆ ՈՒ ԳԱՌԸ

Ով գոռ ունի, հենց անճարի գլխին
 Է քացի տալիս, հանում աչքն, հոգին:
 Իր արած մեղքն էլ նրա վզին դնում:
 Օրինակ շատ կա էս մեր աշխարհումն:
 Գառը մեկ շոք օր աղբրի վրա
 Ջուր էր խմում, որ քոռադադինա
 Մեկ սոված գել էլ՝ էն կողմը կամաց
 Հոտ առավ, էկավ գառին մոտացած:
 Բայց էլի բանը օրենքով ուզեց
 Բռնի, ու հանկարծ գառին ձեն տվեց:
 «Հա՛յ դու անզգամ, վատթար կենդանի,
 Ի՛նչպես սիրտ արիր՝ իմ խմելու ջրի՝
 Համն ապականել, էսպես պղտորել՝
 Էդ մուռտառ դնչովդ՝ էսքան ախպ, զիբիլ
 Մրա մեջը խառնել, իշտախս կոտրել:
 Նայի՛ր՝ թե՛ ի՞նչ դառն օրի կհասնիս,
 Գլուխդ որ չուտեմ, ե՞րբ կպրծնիս»: —
 «Քո գլխիդ դուրբան՝ մեղքս ինձ բաշխի՛ր,
 Արածս լավ տե՛ս, հետո ինձ պատժի՛ր:
 Քո ջուրն պղտորիլ ի՞նչպես կարող եմ,
 Հարիր ոտ հեռու քեզանից ցած եմ:
 Իմ հադդս ի՞նչ ա, որ էդ բանն անեմ,
 Ու քո մեծության աչքիցը ընկնիմ»: -
 «Թշվա՛ռ՝ ուրեմն ե՛ս եմ սուտ ասում,
 Էդպես լիրբ՝ բերանդ ի՞նչպես ես ցրվում:
 Էս թողանք, անցած տարին դո՛ւ չէիր,

Որ ինձ՝ հենց է՛ս տեղ փիս խոսք ասեցիր,
 Միրտս կոտրեցիր:
 Հենց գիտես, էստոնք ես մոռացե՞լ եմ,
 Ու դրա ջիգրը մեկ օր հա՞նիլ չեմ»: —
 «Տե՛ր իմ և Աստված՝ էս ի՞նչ լսեցի,
 Տարիս թամամ չի. քեզ ո՞նց վնասեցի»: —
 «Բաս քո ախպերն էր»: — «Ախպեր էլ չունիմ»: —
 «Բաս խնամիդ, կամ կնքահերդ էր: — Իմ
 Ասածս ասած է, ինչ որ էլ անես,
 Ազգականներիդ մեկը կըլեր: Ես
 Կարձ՝ քեզ ասում եմ, որ թե դու, թե ձեր
 Չոբանն ու շունը. բոլոր նոքարներ
 Իմ թշնամին էք, արինս էք ուզում,
 Որ խմեք, ու էս կանաչ տեղերումն
 Ձեր քեֆին ման գաք, մեզ փչացնեք.
 Բայց դուք մեր հունարն հլա տեսել չեք:
 Աստված է էս օր քեզ իմ ճանկս քցել,
 Բոլորի մեղքն էլ քեզանից ուզել»: —
 «Ե՛ս ինչ եմ արել, որ ինձ ես բռնում» —
 «Կտրի՛ր՝ ա՛նգամ, ձենդ, քե՛զ եմ ասում:
 Գլու՛ իս ունիմ, որ քեզ հետ չանա տամ,
 Քո արածն է՛ն ա, որ ես էս անգամ
 Մոված ըլելով քեզ ձեռք եմ քցել,
 Ուզում եմ ուտել, փորս կշտացնել:
 Ի՞նչ իմ բանն ա, որ նստիմ, քննեմ,
 Կամ մեղք հարցնեմ, կամ քեզ ազատեմ»: —
 Ասեց ու գառի վզիցը բռնած՝
 Քաշեց մութ մերին, ատամներն սրած:

ԱՌՅՈՒԾՆ ՈՒ ՄՈԾԱԿԸ

Խղճի վրա մի՛ ծիծաղիր,
 Անճարին մի՛ վիրավորիր:
 Խեղճ մարդն էլ շատ անգամ քեզ էնպես
 Կկծի, որ կմնաս սևերես:
 Քո գլխին շատ էլ մի՛ հավատար,
 Լսի՛ր էս մասալեն, անկաջդ ա՛ն:
 Էսպես պատահեց, առյուծ թագավորն
 Մոծակի սիրտը խիստ խոցեց մեկ օր:
 Մոծակ շահգաղեն մարսիլ չկարաց,
 Կռիվ բաց արեց՝ հաքված, հազրված:

Կովոդն էլ ինքն էր, շվի ածողն էլ,
 Թովին էլ վրեն հազիր, յարադ, ասպարն էլ:
 Բզգալով թռավ թշնամու վրա:
 Առյուծ փաղիշահն հենց իմացավ նա
 Հանաք էր անում, վրեն ծիծաղեց,
 Սայմիշ չարեց նրան, ու մնաց նստած:
 Մոծակն ի՞նչ կաներ էս հալին հանաք:
 Մեկ՝ թիկունքիցը, մեկ՝ անկաջ ու աչք
 Սագ ածելով՝ նա ծակում էր, դադում,
 Առյուծն եռալիս՝ վեր կենում, թռչում:
 Էլ եդ վախտ, ֆոսանդ հենց որ ճարում էր,
 Էլ եդ վեր գալիս, միսը պոկում էր:
 Առյուծի ջանը որ շատ կրակ ընկավ,
 Պոչովը դամշեց: Էլ եդ ճար չէլավ:
 Ղոչադ մոծակը արնի համն առած՝
 Սիրտն էլ նեղացած՝ էնպես բարկացած,
 Թուշ էկավ, նստեց ճակատի վրա,
 Ա՛րիւնը ծծեց տգրըկի պես նա:
 Անճար առյուծը շատ էլ գոռ արեց.
 Յալը թափ տվեց, գլուխը շարժեց:
 Բայց դու ո՛չ մեռնիս: Մոծակն իր քեֆին
 Նստած՝ մեկ՝ քթին, դնչին, անկաջին
 Էնպես էր զարբում, որ հոգին հանեց:
 Առյուծի ճարը հենց որ կտրվեց,
 Պարկեց գետնի վրա, սկսեց գոռալ,
 Ջանն առել էր ցավն, ի՞նչպես լար իր հալն:
 Դեմն ատամներն էր նա դրճտացնում,
 Դեմը գետինը չանգոռում ու պոկում:
 Գոռոցն ընկել էր մեշա, ձոր ու սար,
 Թև, ոտ ունեցողն հո սասանահար
 Գլուխն առել, կորչում լալով, դողալով:
 Հենց բռնես մեշեն բռնած՝ կրակով
 Վառվում ըլի, կամ ջրհեղեղ գալիս:
 Նոր հասած ետին վերջը աշխարքիս:
 Բայց ո՞ւմ հունարն էր էսքան դալմադալ
 Մոծակին, որ չի կարաց դիմանալ:
 Առյուծն սկսեց գոռալ, մոնչալ,
 Գետնի վրա չոքիլ, նրան մեղա գալ:
 Խնդրեց, որ իրան հանցանքը բաշխի,
 Ու մեջըները հաշտություն ընկնի:
 Մոծակն առյուծի հալը տեսնելով,
 Մեղքն էկավ, հաշտվեց, նրան ներելով:

Ջիգրը հանած ու սիրտը հովացած,
 Թշնամուն էնպես քարովը տված,
 Ընկավ սարեսար՝ ինքն իրան բերնով
 Պատմեց իր արածն, գլուխը գովելով: —

ԱՐՏՈՒՏԸ ԻՐ ՁԱԳԵՐՈՎԸ ՈՒ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԸ

Առակ է ասած: — Ընկերիդ խոսքին
 Հավատա՛, էլի պինդ կա՛ց քո բանին:
 Շատ դրուստ խոսք է, օրհնվի բերանն,
 Որ էս ասել ա՛ բաս լսե՛նք առակն:
 Գարունքն որ բացվեց, Ղրերն քաղցրացան,
 Սար ու ձոր ծաղկեց, դաշտք ու անդաստան
 Իրանց զարդարանքն հաքան, զուգվեցան:
 Ծաղիկ, հոտ ու հով ամեն տեղ առան:
 Ամենն էլ ուրախ ձեն ձենի տվին,
 Արջը մերումը, ձուկն ծովի տակին,
 Ղշերն հանդերումն, սարերի գլխին
 Իրանց արևի վրա խնդացին:
 Չգիտեմ՝ կամ ո՞վ էր, թե հենց գոռով.
 Մեկ արտուտ թռչուն քեֆին նայելով.
 Թռչում էր, գնում, ման գալիս սիրուն,
 Էլ չէ՛ր մտածում, թե էկել էր գարունն:
 Քիչ էլ որ մնար, պետք էր անց կենար:
 Վերջը նրա էլ բնությունը քաշեց,
 Սիրտը ուզեց, որ որդոց մեր դառնար,
 Ձագերն եղևին քցեր ու ման գար:
 Ղշին ի՞նչ պետք էր շատ մեծ թաղարեք,
 Ո՛չ տուն կուզի նա, ո՛չ մեծ թանթանեք:
 Բուն դրեց հարդումն, ձու ածեց, նստեց:
 Մեկ քանի օրից հետո ճուտ հանեց:
 Ցորենը հասավ, հնձի վախտն էկավ,
 Բայց ձագերի դեռ օրը չհասավ,
 Որ թռչին, գնան, ուտելիք ճարեն,
 Մորն էին նայում, կուտ բերի, ուտեն:
 Մեկ օր էլ որ մերն բնիցն հեռացավ,
 Խրատ տվեց նրանց, ու էնպես թռավ:
 «Մնա՛ք բարովի ասեց՝ իմ ազիզ որդիք,
 Կացե՛ք դուք էստեղ, նաբաթ ա՛ մարդիք
 Թե գալու ըլին, որ հարդը հնձեն,
 Իմացե՛ք՝ նրանք ինչ խոսին, ասեն:

Ու ինձ ասեցե՛ք, ուրիշ տեղ ճարեմ,
 Հմիկ գնում եմ, որ պաշար բերեմ»:

Հենց նա դուս գնաց, հարդի տերն էկավ,
 Յորնին մտիկ արեց ու որդուն ասավ:
 «Հարդը հասել ա, դու էլ ես տեսնում,
 Հասկի ճիթը կախ մեր ցորենի միջումն:
 Էլ վախտ չի կորցնես, էքուց կգնաս,
 Մեր բարեկամներին իմացում կտաս,
 Որ գան մեր հանդը, մեզ քոմակ անեն»: —

Հենց խեղճ ձագերը իմացան էս ձենն,
 Լվլվացին ու անսաս վշվշացին:
 Ա՛խ՝ ո՛ւր ես մեր մեր, ի՛նչ տեղ՝ ասեցին.
 Արի՛, դու հասի՛ր, ա՛խ՝ մեր հավարին»:

«Ի՛նչ ա պատահել», մերը հարցրեց:
 «Ի՛նչ պետք է ըլի, հանդի տերն ասեց,
 Բարեկամներին որդին գնա, կանչի,
 Որ էքուց հարդը հնձվի, պրծնի»: —

«Էլ ոչինչ չասե՛ց», մերը հարցրեց: —
 «Էստուր համար դուք հեչ դարդ մի՛ անեք:
 Թող լիսը բացվի, հետո իմացե՛ք:
 Էս ձեր կերակուրն, կերե՛ք, կշտացե՛ք,
 Որդիք, ու պարկինք: Դուք հաց կերել չեք»: —

Ինչպես որ էլավ, նրանք կտկտացրին,
 Գլուխ գլխի տված մոր թևի տակին
 Կուչ էկան ու շուտ աչքը խփեցին:
 Օրը լուսացավ, բարեկամ չէկավ,
 Ղուշն էլի պաշար բերելու թռավ:
 Ու խեղճ երկրագործն էլ իր Հանդն էկավ:
 Ժածեց գլուխն, որդուն էլ ասավ:
 «Հեռու բարեկամն, մտտիկ ազգականն
 Ի՛նչպես մեկ կըլին՝ որդի՛ սիրեկան:
 Աստծու անունը տո՛ւր, էքուց գնա՛,
 Հորախպորդ ու մեր խնամուն ասա՛»: —

Ղվլոցն ընկավ մեր ձագերի մեջ.
 Էլի իրանց մորն ձեն տվին՝ որ հենց
 Էն սհաթին եղ գա, իրանց ճար անի:
 «Ա՛խ՝ մեր ազիզ մե՛ր՝ արի, ա՛խ՝ արի՛:
 Ազգականներին որդին գնաց բերի»:

«Հե՛չ ձեն մի հանե՛ք», մերն պատասխանեց:
 «Մի էլ վախենաք ամեննին հեչ:
 Աստված հիշեցե՛ք ու էս տեղ կացե՛ք.
 Թո՛ղ օրը բացվի, հետո դուք տեսե՛ք,

Ազգականն էլ իր դարդը կունենա:
 Մուխանաթ մարդի մհանեն շատ ա:
 Երրորդ անգամը տերն իր հանդն էկավ:
 «Ամա՛ օյին են գալիս մեզ», ասավ:
 Շա՛տ բարի՛ էս թո՛ղ մեզ խրատ ըլի,
 Որ ումուդ չանենք էլ ուրջի խոսքի:
 Ու մեր սրտումը լավ տպավորենք:
 Որ մարդիս ախպերն, բարեկամն ինքն ա,
 Գնա՛՛ սի՛րելի՛ մորդ ու քվերդ ասա՛,
 Որ մանգաղն առնին, էքուց հանդը գան,
 «Վա՛յ նրանց՝ որ այլոց ապով կմնան»: —
 Արտուտն որ լսեց, ձագերին կանչեց
 «Հիմիկ վախտն էկավ, որ գնանք», ասեց:
 Ձագերն էլ իսկույն մոտ էլան գլխին,
 Առաջին անգամն թներ բացին
 Ու մոր եղևիցն ինչպես որ էլավ,
 Հանդիցն դուս էկան քիչ քիչ բարձրացան
 Ու թռռալով, ու ճովդալով
 Ու ծվլալով, ու ճթճթալով
 Ծվալով, գվալով
 Արտի վրովը գնացին, անց կացան,
 Հասան ամպի տակն, աչքից հեռացան: